

MESAJUL DE ROȘ HAȘANA 5733

adresat de Eminența Sa d. Șef rabin dr.

Moses Rosen comunităților evreiești mozaice
din Republica Socialistă România

Iubiți frați și surori,

Pline de zbucium sufletească sînt zilele în care credinciosul evreu se pregătește să întâmpine un nou an. Cu emoție, el răsfoiește în Selfer Hahaim „cartea vieții”, un nou capitol. În definitiv, pe itinerarul acesta care leagă leagănul de mormint, Anul nou reprezintă încă un popas, încă o etapă care a fost străbătută și care nu se mai întoarce, o stație mai puțin în drumul spre cea finală, spre marele terminus.

Pe drept cuvînt, deci, Roș Hașana și Iom Kipur nu sînt calificate ca și celelalte zile festive din calendarul nostru religios lamim Tovim, zile de sărbătoare, de veselie, ci ele capătă în nomenclatura liturgică denumirea de lamim Noraim, „zile cutremurătoare”.

Cum să nu se cutremure biata ființă omenească atunci cînd, refugindu-se din vîlmășagul amețitor al cotidianului, apleacă urechea la glasul șofarului, al cornului de berbec care îi amintește de nimicnicia patimilor sale, de deșertăciunea strădaniilor sale !

Cum să nu se cutremure atunci cînd revizuiindu-și faptele, gîndurile, sentimentele, el se înfățișează înaintea celei mai necruțătoare judecări, aceea a propriei conștiințe ?

Tot ce am refulat în străfundurile acesteia, tot ce nu am cutezat să mărturisim altora, lui Dumnezeu și nouă înșine, aducem în aceste zile la suprafață spre a putea astfel scutura rîul care s-a cuibărit în noi, spre a împlini imperativul zilelor de an nou iudaic : Tikun — îndreptare.

An de an, calendarul iudaic se deschide prin Iom Hadin — zile de judecată, zile în care după ce am făcut Heșbon-Haneșef — bilanțul sufletească, după ce am constatat cit de săraci sîntem în fapte bune, cit de cufundați am fost în greșeli și iluzii deșarte, avem puterea de a împlini Tikun-îndreptarea.

Să ne îndreptăm nu numai pe noi, ci indivizi, ci să depunem întreaga strădanie spre a îndrepta societatea, orînduirea acestei lumi. Letakein Olam este obiectivul acestei celei mai splendide dintre bătălii pe care evreul o dă în pragul fiecărui an ; aceea de a îngenunchia rîul din el și rîul din jurul său, aceea de a ameliora viața sa și a semenului său, aceea de a schimba — aici în această lume și fără a aștepta aceea de după moarte — viața dăruită de Dumnezeu, spre a fi trăită în dreptate, în pace, în adevăr.

Iată pentru ce, tot deosebindu-se de celelalte zile festive ale anului, Roș Hașana și Iom Kipur, nu au numai un caracter specific evreiesc, ci sînt pătrunse de un spirit universalist. Rugăciunile noastre, în aceste zile, îmbrățișează destinul tuturor popoarelor. Evocarea lui Iom Harat Olam, a cosmogoniei, a startului acestei vieți a universului, precum și aceea a mesianismului adică a țelului spre care ea se îndreaptă, pe care o face șofarul este menită a ne înălța sufletește spre culmi nebănuite, pentru ca de acolo sub specia eternității, prin prizma veșniciei, să înțelegem mai bine de ce fiecare an nou este pentru noi o altă piatră de hotăr în drumul înainte spre progres, spre înnoire, spre mai bine, al nostru ca indivizi și al umanității întregi.

Pătrundeți-vă, deci, sufletele și gîndurile cu aceste fundamentale învățăminte ce ni le aduce anul cel nou. Cînd veți pași în sinagogile noastre, cînd veți lua în mînă iarăși Mahzorul — cartea de rugăciuni a acestor zile, să împliniți porunca cea sfîntă de Tikun, de îndreptare.

Fiiți mai buni, mai drepti ; priviți mai atent în jurul vostru, la comunitatea voastră, la instituțiile ei de cult, cultură și asistență și integrați-vă mai mult în viața comunității, în efortul de a continua învățarea Torei, de a nu da uitării istoria mozaică și limba cea sfîntă, limba Bibliei, de a nu întrerupe lanțul generațiilor noastre ; desfășurați-vă și mai bine energiile, talentele și elanul spre a vă aduce contribuția la înflorirea patriei scumpe, Republica Socialistă România ; luptați cu mai multă vigoare pentru Tikun, pentru o orînduire mai dreaptă a acestei lumi, pentru ca în ea să domnească pacea.

Binecuvîntarea lui Dumnezeu va pătrunde astfel în inimile și în casele voastre, dăruindu-vă un an bun și fericit, un an de muncă rodnică și binefăcătoare, un an în care să aveți mereu parte de cel mai prețios bun pe care și-l poate dori omul în viață : mulțumire sufletească.

Cu tradiționala urare de

Leșana Tova Ticateivu

Dr. MOSES ROSEN

Șef rabinul și președintele Federației
Comunităților Evreiești Mozaice din
Republica Socialistă România

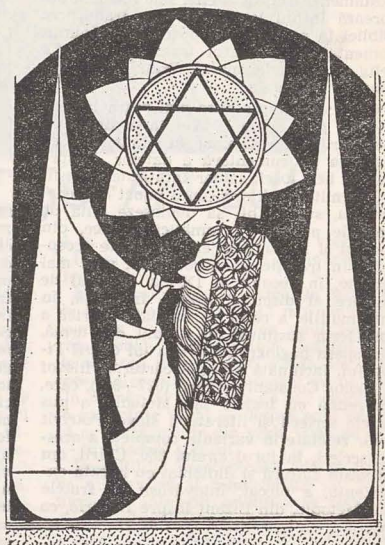
MESAJE DE FELICITARE

Din toate părțile lumii continuă a sosi mesaje de felicitare către Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen cu prilejul celei de a 60-a aniversare a nașterii d-sale. Menționăm pe unele dintre ele : Federațiile comunităților evreiești din Republica Populară Polonă, Republica Democrată Germană, Venezuela, Uruguay, Peru. Au trimis, de asemenea, me-

saje, d. rabin dr. Max Nussbaum din Hollywood (California), Hyman Bes-sin, președintele Federației evreiești din Canada, rabinatul comunității din Leeds-Anglia, R. Springer, Consiliul mondial Agudas Israel Șef-rabinul comunității din Leningrad, Avram Haim Lubanov și președintele acestei comunități, Moșe Litunski.

De Roș Hașana 5733
urăm cititorilor noștri
un an bun, fericit
pace și prosperitate

לשנה טובה תכתבו!

Datini și obiceiuri de Roș Hașana

„În luna a șaptea, în întia zi a lunii, Șabatul să-l prăznuiți cu pomenire, cu sunet de trimbiță și cu adunare în sfîntul meu lăcaș”. (Leviticul 23, 24).

Rabinii noștri au dat numeroase explicații de ce tocmai luna a șaptea a fost aleasă să marcheze începutul Anului Nou. Una din păreri a fost că cifra șapte apare frecvent în ritualul evreiesc : ziua a șaptea a săptămîinii este Șabatul ; Pesah-ul și Sucot-ul durează șapte zile, după fiecare șapte ani urmează un an sabatic. Ca atare luna a șaptea a anului a fost desemnată a fi Roș Hașana.

Potrivit Zoharului, Roș Hașana a fost stabilită ca zi de judecată în vremurile de început ale omenirii. După ce Adam a fost creat de Roș Hașana, el a comis primul păcat și a fost judecat. Cînd s-a căit în aceeași zi, Domnul i-a spus : „Așa va fi și cu copiii tăi ; ei vor sta în fața mea la judecată de Roș Hașana și dacă se vor căi cu adevărat, îi voi ierta”.

Pentru a menționa această sărbătoare se folosesc în mod frecvent cinci denumiri ebraice. Fiecare dintre acestea caracterizează un alt aspect al sărbătorii. Numai două provin din Biblie — *Zichron Teruah* (Comemorarea suflatului) și *Iom Teruah* (Ziua suflatului) — și se referă amîndouă la folosirea șofarului. Rabinii erudiți au adăugat ulterior încă două denumiri — *Iom Hadin* (Ziua judecării) și *Iom Hazikoron* (Ziua comemorării). Totuși, oricît ar părea de ciudat, denumirea de *Roș Hașana* care exprimă mai puțin mesajul spiritual al sărbătorii, denumire menționată inițial în Mișna, a devenit cea predominantă.

Literal, Roș Hașana înseamnă Începutul anului, indicînd prima zi a lunii Tisri. În ziua de Roș Hașana se deschid trei cărți în care sînt notate faptele credinciosului : într-una sînt menționați cei ale căror fap-

te bune depășesc pe cele rele, în alta cei ale căror păcate cîntăresc mai greu decît faptele bune și în a treia cei ale căror fapte bune sînt absolut egale cu faptele rele. Judecata celor din primul grup, rezolvată favorabil este înscrisă pe loc și pecetluită, după cum cei din categoria următoare primesc un verdict nefavorabil. Cei din cel de al treilea grup, ale căror fapte bune egalează păcatele nu sînt judecați pînă la Iom Kipur, răsîmp ce le este acordat spre a se pocăi.

Există, deci, o legătură logică între începutul noului an, judecată și pocăință. Nu e de aceea de mirare că ultima lună a calendarului nostru religios, Elul, a fost consacrată drept o lună a pregătirii și a introspecției. În fiecare dimineață, la terminarea serviciului religios, sunetul șofarului ne amintește că ziua judecării se apropie.

Rabinii ne învață că omul trebuie să se pocăiască în fiecare zi, dar acest lucru se impune cu atît mai mult în preajma unui an nou.

În ajunul zilei de Roș Hașana se obișnuiește ca după serviciul divin de dimineață să se facă o declarație de anulare a oricărei făgăduieli și jurăminte făcute lui Dumnezeu pentru anul care vine. Aceasta ne permite să ne eliberăm de obligația de a îndeplini acele promisiuni pe care le-am făcut spirit, pentru ca ulterior să constatăm că sînt imposibil de îndeplinit.

În modul acesta, înțelepții noștri, cunosători ai slăbiciunilor omenestii, s-au gîndit să ne întipărească în minte că ceea ce ni se cere este fapta, nu doar o intenție sau promisiune. Declarația cu privire la jurăminte, făcută înainte de Roș Hașana are drept scop să determine o schimbare în bine în comportarea oamenilor.

(Continuare în pag. V-a)

A APĂRUT CALENDARUL L U A H PE ANUL 5733 (1972—1973)

Calendarul cuprinde un bogat material privitor la datini și obiceiuri pe întreg anul 5733, explicarea principalelor noastre cărți religioase, textul rugăciunilor Kadish, Izkor, binecuvîntări la Tora etc.

Calendarul pe anul 5733 mai cuprinde : Cifre și fapte din activitatea comunităților noastre ;

Sinagogi și temple din România ; Aforisme talmudice, folclor hasidic etc. Prețul unui exemplar : 2 lei.

Comenzile se pot adresa și acum Federației Comunităților Evreiești Mozaice, București, str. Sf. Vineri nr. 9.

Cînd a apărut prima gramatică ebraică?

În istoriografia evreiască s-a încetățenit de mult părerea că prima gramatică ebraică a fost întocmită de învățătorul gaon din Sura (Babilonia). Saadia ben Iosef (882–942). Spirit enciclopedic, în a cărui personalitate, după cum sublinia Simon Dubnow, „se aflau reunite întreaga cultură laică și religioasă a epocii sale” (*Istoria universală a poporului evreu*, vol. III, p. 102), Saadia ben Iosef s-a aplecat cu un deosebit zel și asupra problemelor de lingvistică, scriind, în arabă, *Cartea despre limbă*, în care așază gramatica ebraică pe un solid postament științific. Penei sale i se mai datorează întîiul lexicon ebraic, traducerea Bibliei în arabă, însoțită de un amănunțit comentariu, renumitul tratat de filozofie religioasă a iudaismului, *Principii de credință și dogme* ș.a.

O serie de fapte puse mai puțin la contribuție pînă acum — aceasta și din cauza caracterului lor lacunar în comparație cu riguroasa documentară a datelor despre Saadia ben Iosef, sumar înfățișate mai sus —, permit acreditarea unui punct de vedere nou, susceptibil să deplaseze data de apariție a primei gramatici ebraice, din secolul al X-lea, cum era îndeobște acceptat prin tradiție, cu aproape un veac mai înainte, în secolul al IX-lea. Punctul de pornire al discuției rezidă, în speță, în informațiile, a căror veridicitate istorică a fost ferm susținută în timpul din urmă, din opera hagiografică *Viața lui Chiril Filozoful*, închinată marelui cărturar, filozof și filolog Constantin-Chiril (827–869), care, împreună cu fratele său Metodie, a pus bazele scrierii și literaturii slave. Potrivit celor relatate în varianta completă a acestei scrieri, în jurul anului 860, Chiril, om de vastă cultură și diplomat cu bogată experiență, a plecat, întovărit de fratele său Metodie, din Bizanț înspre Hazaria, ca misionar cu însărcinări speciale.

Hazarii, popor de origine turanică, înțemeiaseră un stat între Volga și litoralul nord-estic al Mării Negre, unde se învecinau cu Imperiul Bizantin. Ei nu profesau un cult unic, de aceea religiile moroteiste, adoptate de unele pătri ale populației, coexistau cu riturile și datinile politeiste, conservate de masele populare. În secolul al VIII-lea, hanul și curtenii au trecut la iudaism, făcînd însă și după acest pas dovada unei desăvîrșite toleranțe față de toate celelalte confesiuni.

Cei doi frați și-au ales ca reședință a activității pe care urmau să o desfășoare pe întinsul teritoriu de dincolo de coasta septentrională a Mării Negre cetatea Chersonesului, situată la extremitatea sud-vestică a anticei Tauride — Crimeea de azi —, pe atunci orașul cel mai nordic al Imperiului. Reprezentînd o importantă ieșire la mare pentru felurile seminții care populau în acea vreme răsăritul Europei, Chersonesul era un centru comercial deosebit de activ, pe care Bizanțul ținea cu orice preț să nu-l scape de sub dominația sa în vederea stăvilirii neîntreruptelor incursiuni și atacuri la care era supus din partea popoarelor învecinate, orașul se afla sub paza flotei de război, constituind, totodată, sediul permanent al unui strateg — comandant militar investit cu largi împuterniciri.

Situată la o răscruce de drumuri internaționale, cetatea înfățișa, ca atîtea alte aglomerări umane din marile porturi, un tablou eterogen sub raport etnic, populația sa fiind alcătuită din greci, slavi, hazari, evrei etc.

Sederea lui Chiril la Chersones, unde pulsa o intensă viață culturală, s-a dovedit că se poate de prielnică pentru lărgirea orizontului său lingvistic. După cum specifică biograful său anonim, aici a învățat el și limba ebraică, probabil cu un învățător iudeu. Date fiind aptitudinile sale, cu totul ieșite din comun, în materie de limbi străine — mai posedă, afară de greacă și slavă, și latina, hazara, arama și altele —, studiul a fost într-asa măsură încununat de succes, încît marelui erudit a purces chiar la traducerea în greacă a unei gramatici ebraice.

Astfel pregătit, Chiril s-a îndreptat spre țara hazarilor, unde avea de îndeplinit nu numai o dificilă misiune politică, religioasă și culturală, ci și una diplomatică și militară, foarte delicată: eliberarea din captivitate a oștenilor bizantini căzuți în minile hazarilor în cursul nenunțatelor incidente și ciocniri de la hotarul dintre cele două state. Conform textului hagiografic, care atestă reușita demersurilor sale, Chiril a obținut eliberarea a 200 de prizonieri, după care s-a întors la Chersones, iar de acolo la Bizanț, unde-l aștepta o nouă misiune de mare răspundere — de astă dată în Moravia. Cu acest prilej, el a făurit noul său alfabet, special pentru slavi.

Acesta este, în linii mari, contextul istoric în care autorul *Vieții lui Chiril* consemnează expres faptul că filozoful, „ajungînd la Chersones, a învățat limba ebraică și cărțile [în această limbă], a tradus cele opt părți ale gramaticii și astfel a dobîndit

mai multă înțelepciune” (cap. VIII). În acest caz, e de presupus că studiul cărțurilor dispunea, în secolul al IX-lea, de un compendiu de gramatică ebraică, după care învăța și pe care l-a socotit, prin însuși actul tălmăcirii lui, vrednic de adus la cunoștința contemporanilor săi greci. Întrucît o asemenea scriere n-a mai fost însă semnalată de alte izvoare, unii savanți au pus la îndoielă veracitatea aserțiunii conținute în textul hagiografic. Dar chiar dacă învățații ar nega efectiv existența unei gramatici ebraice în secolul al IX-lea, aceasta n-ar fi încă o temei — după cum observă cu dreptate istoricul E. Golubinski — să nu se dea crezare biografului anonim. Teoretic este într-un totu cu putință ca, dintre toți evreii, numai cei din Chersones să fi avut, cei dintîi, o gramatică: comunitatea de aici era foarte veche — despre evreii din Chersones se vorbește încă din secolul al IV-lea — și ce e de mirare ca la ei să fi apărut prima gramatică în limba proprie?

Într-o perspectivă mai amplă, în favoarea autenticității textului biografic pledează și considerentul că stăpînirea limbii ebraice nu trebuie văzută ca un fapt pur conjunctural, legat exclusiv de misiunea pe care o avea de îndeplinit Chiril la frontierele nordice ale Imperiului. În definitiv, ebraica era socotită, alături de greacă și latină, una din cele trei limbi sfînte în care și putea găsi Scriptura fixare grafică și nu e de crezut că totmai fondatorul unei noi scrieri, intelectual de elită cu o aleasă educație laică și teologică, să nu fi fost interesat de a și-o însuși. De altfel, chiar alfabetul conceput de el în plină maturitate creatoare (și care se deosebește esențial de cel cunoscut azi sub numele de chirilic) denotă și unele incontestabile influențe ebraice. Fără a împieta asupra caracterului original al noii grafii, asemenea înfrîurii vin să confirme nu numai că distinsul cărturar nu-i erau străine limba și filologia ebraică, dar și că — așa cum stă mărturie pasajul citat din descrierea vieții sale — s-a preocupat în chip sustinut, cel puțin într-o anumită perioadă, de perfecționarea sa în acest domeniu (vezi și Ellis H. Minns, *Saint Cyril really knew Hebrew*, în „Mélanges publiés en l'honneur de P. Boyer”, Travaux publiés par l'Institut d'études slaves, II, Paris, 1925, pp. 94–97).

Revenind la articolul lui E. Golubinski, vom nota că alte supoziții ale sale izvorăsc dintr-o interpretare prea liberă și deci inevitabil subiectivă, dacă nu chiar arbitrară, a cuvintelor biografului. Astfel, pornind de la faptul că în vechea slavă verbul care însemna „a traduce” avea și accepția de „a expune”, el lansează presupunerea hazardată că, în realitate, Chiril ar fi redactat, pentru uz personal, un concept de gramatică, din dorința de a și sistematiza cunoștințele de ebraică, și, spre ușurarea învățărilor, le-ar fi expus de la bun început pe opt rubrici, atîtea cîte părți de vorbire erau în greacă, limba în care scria.

Alți cercetători, dimpotrivă, opinează pentru înțelegerea cit mai aproape de text a faptelor zugrăvite aici. Într-o carte recent apărută, *Chiril și Metodie — adevărul despre făuritorii scrierii bulgare și slave*, Sofia, 1969, prof. Emil Gherghiev, membru corespondent al Academiei bulgare de Științe, relevă nu numai însemnătatea consemnării documentare, în pasajul cu pricina, a primei tălmăcirii dintr-o limbă străină efectuate de Chiril, dar chiar ajunge să o identifice cu un monument de limbă veche slav tradus din greacă, *Despre cele opt părți de vorbire*, a cărui paternitate n-a fost pînă în prezent stabilită.

O primă problemă care se pune aici este aceea a flagrantei disproporții dintre numărul părților de vorbire distins în slavă, respectiv în greacă, pe de o parte, și

în ebraică, pe de alta. Fapt e că vechile gramatici ebraice, ca și cele arabe, deosebeau nu mai mult de trei părți de vorbire. Bunăoară, în cea mai veche gramatică ebraică tipărită care ne-a fost accesibilă, aceea în latinește a lui Michael Neander, *Sanctae linguae Hebraeae Erotemata*, „Chestonar de limba sacră ebraică” (adică în care tratarea este fragmentată, din rațiuni didactice, pe întrebări și răspunsuri), Basel, 1556 (la B:bioteca Academiei, sub cota I 532467), la întrebarea „Cîte părți de vorbire sînt în ebraică?” răspunsul este „Tre: numele (unde intră la un loc substantivul și adjectivul, verbul și „mila” [aceasta e chiar termenul ebraic pentru „cuvînt”]), prin care se înțeleg părțile de vorbire nedeclinabile, precum și pronumele” (p. 63).

Acest vădit și — la prima vedere — insurmontabil decalaj numeric nu înseamnă totuși că încercarea de a depista ecouri, fie și îndepărtate, ale gramaticii ebraice în scrierea menționată sînt din capul locului sortite eșecului. Admițînd că traducerea din greacă în slavă a acestei gramatici a fost întreprinsă, laolaltă cu a altor scrieri ale lui Chiril, chiar de fratele său Metodie — ceea ce e foarte probabil —, adică tot în secolul al IX-lea, devine limpede că în intervalul de cinci secole, cîte despart versiunea inițială de cele mai timpurii copii existente, nici una mai veche decît secolele XIV–XV, generațiile de copisti care s-au interpus și care n-au mai cunoscut ebraica au putut proceda la tot felul de modificări, involuntare sau cu bună știință, adăugiri sau amputări, substituiți de termeni sau de întregi alineate ș.a.m.d., de natură a face de nerecunoscut originalul slav. Observatorului atent nu-i vor scăpa totuși o serie de detalii semnificative, care îngăduie într-adevăr schițarea unor filiații, nu doar pe calea deducției abstracte, ci prin referiri concrete la text. Între gramatica ebraică și cea slavă. Așa, cele opt părți de vorbire enumerate în preliminariile scrierii analizate sînt cele din greacă, traduse fidel în slavă: numele, verbul, participiul, articolul, pronumele, prepoziția, adverbul, conjuncția. Lucru curios, însă, scrierea se ocupă numai de patru dintre ele: numele, verbul, participiul și pronumele. I. de remarcă faptul că, în pofida eforturilor depuse, nu s-a descoperit prototipul grecesc care să fi slujit drept model pentru versiunea slavă în discuție. Dar nu numai atât. Multe din clasificările și rubricile acestei gramatici nu seamănă cu cele uzuale în tradiția gramaticală greacă, ceea ce i-a determinat pe diverși specialiști să conchidă că prezumiți original grecesc avea o structură neobișnuită, sensibil deosebită de cea a altor opere similare. Vechimea tălmăcirii slave este atestată și de arhaismele conservate în ciuda neîngrădîtorilor intervenții modernizatoare ale copistilor într-un text rămas pînă la urmă anonim și deci lipsit de caracter sacrosanct. Imixtiunea acestora rezultă, bunăoară, din folosirea ca exemple a unor nume proprii tipice slave (care nu puteau figura în versiunea grecească și probabil nici în traducerea slavă inițială), precum Miloș, Dragoș, Dragomir etc. Confrunțuți la tot pasul cu elementele unei limbi radical deosebite de a lor proprie, copistii nu s-au dat în lături să „completeze” sau să „corecteze” diferite enunțuri sau formulări gramaticale. Drept consecință, s-a ajuns la un text hibrid, nu rareori obscur, înconsecvent în tratare, abundînd în contradicții, omisiuni, afirmații nefundate, repetiții de tot felul.

Cît despre titlul scrierii slave, el are caracter tehnic, în sensul că se atribuia — conform tradiției gramaticale grecești, care-și trage obîrsia de la Dionisos Tracul — oricărei lucrări de gramatică, indiferent dacă în cuprinsul ei erau sau nu prezente opt părți de vorbire. Este demn de notat, în legătură cu aceasta, că o vechi copie de redacție sirbească a scrierii pomenite se încheie cu cuvintele „Și aceasta deci pînă aici”, ca și cum gramaticul ar fi simțit că expunerea nu poate fi socotită terminată numai cu patru părți de vorbire. De altfel, dacă înglobăm participiul în sfera verbului, conform definiției din text a participiului ca formă în ultimă instanță verbală („Participiul este un verb care are categorii și din partea verbului, și din partea numelui”), numărul părților de vorbire se restrînge la trei, ca în vechile gramatici ebraice. Operația de reducere, deși perfect motivată, nu e totuși obligatorie, căci s-ar fi putut foarte bine ca originalul ebraic pe care-l va fi cercetat Chiril să nu se fi inspirat după principiile care l-au călăuzit, mai tîrziu cu un veac, pe Saadia ben Iosef. Cu aceasta însă părăsim, în favoarea purei speculații, terenul faptelor. Oricum, teza existenței unei gramatici ebraice în secolul al IX-lea pe meleaguri nu prea depărtate de ale noastre — în sprijinul căreia vor mai trebui dezvoltate aduse noi probe, alături de cele invocate mai sus — promite să pună într-o lumină nouă istoria evreilor din răsăritul Europei, aportul lor la cultura iudaică și universală a epocii.

W. SOLOMON

UZINA DE STRUNGURI DE LA TÎRGOVIȘTE

La Tirgoviște, pe platforma industrială a orașului, a intrat parțial în funcțiune și a început să producă primul mare obiectiv industrial: uzina de strunguri. Intrată în producție la termenul planificat, cu capacitatea de 2 500 strunguri convenționale, uzina din Tirgoviște va fabrica strunguri paralele, revolver, semiautomate și automate, mono și multiax, atît pentru echiparea industriei naționale, cit și pentru export.

La sfîrșitul acestui an este prevăzută să intre în funcțiune o a doua capacitate, tot de 2 500 strunguri convenționale. În anul 1974, uzina va lucra cu o capacitate anuală de 9 500 strunguri convenționale.

PRIMUL CARBONIER ROMÂNESC DE 15 000 TDW

La Șantierul naval din Galați a fost lansat la apă primul carbonier de 15 000 tdw, cea mai mare neavă de acest fel construită în țară. Aceasta este cea de-a treia navă lansată de la gala pentru nave mari și a opta de la începutul anului.

Intr-un viitor apropiat se vor realiza aici nave de 25 000 tdw și chiar și de tonaj mai mare.

65 000 DE AUTOTURISME

De pe banda rulantă a uzinei de autoturisme de la Pitești a coborît recent cel de-al 65 000-lea autoturism „Dacia”. Evenimentul a fost celebrat de către muncitorii și tehnicienii acestei tinere uzine, care are doar vîrsta de 4 ani.

FOLCLORUL ROMÂNESC

Ansamblul folcloric „Junii Sibiului” a prezentat la Amsterdam un spectacol de cîntece și dansuri populare din toate zonele țării. Publicul olandez a răsplătit cu îndelungi aplauze înalta tinută artistică a interpretării dansului românesc.

ELECTRIFICAREA SATELOR

S-a încheiat electrificarea satelor în județul Botoșani. Pe actualul teritoriu al județului, în anul 1950 erau electrificate doar 2 localități rurale. Astăzi numărul lor a ajuns la 304 iar cel al abonaților din mediul sătesc se ridică la aproape 25 000.

FABRICA DE MATERIALE IZOLATOARE

În tinăra zonă industrială a orașului Vaslui a intrat în funcțiune fabrica de materiale izolatoare cu prima ei capacitate — secția dialit — obiectiv important în cadrul planului.

CĂRȚI ROMÂNEȘTI ÎN JAPONIA

Fondul de cărți românești din Biblioteca națională a Dietei japoneze a fost îmbogățit cu încă aproximativ 300 de volume, donate de Centrula cărții din România, prin intermediul ligii UNESCO pentru artă și cultură din Japonia. În cursul ceremoniei organizate cu acest prilej, președintele bibliotecii a mulțumit pentru donație și a exprimat convingerea că ea constituie o contribuție valoroasă la adîncirea înțelegerii și prieteniei între popoare.

SUCCESUL UNUI SCRITOR

Lucrările umoristului israelian Efraim Kișon se află în permanență pe lista best-sellerilor din Republica Federală a Germaniei. Cele cinci cărți publicate pînă acum în editura Deutsche Taschenbuch Verlag, s-au vîndut în peste 1,6 milioane exemplare. Ultima sa carte „Judecata lui Solomon, instanța a doua” a fost tipărită în 75 000 exemplare de editura Langer Müller.

ROȘ H A Ș A N A 5733

Păcatul și pedeapsa în credința noastră

Din moment ce noi îl considerăm pe D-zeu rege și tată al oamenilor cărora El le-a proclamat voința sa divină, fiecare crimă, fiecare păcat este, în mod automat, considerat ca o revoltă împotriva lui D-zeu-regele, ca o ofensă adusă Tatălui, ca o respingere a jugului divin sau ca o tentativă de înlăturare a prezenței lui D-zeu.

Talmudul și Midrașimii conțin nenumărate referiri la caracterul păcatului în iudaism. În mod conștient sau inconștient, ele se bazează toate pe tendința pe care o avem de a considera toate păcatele ca fiind — în mod esențial — o formă de invidie. Marele domeniu al păcatelor de ordin sexual este aproape întotdeauna asunc-
sunc-ochilor oamenilor; dar persoana adulteră dovedește prin faptele sale că și ea se consideră la adăpost de privirea scrutătoare a lui D-zeu. Fiecare gest indecent, orice gând necurat intră în categoria adulterului. (Berahot 12 b).

Talmudul atrage atenția că orice prejudiciu adus bunurilor sau onoarei aprape-
liu nostru este asemănător cu crima. Acela care fură, fie chiar și cea mai mică sumă, vecinului său este asemenea celui care îi ia viața (Baba Kama 119 a). Dacă luarea de cârmă e considerată pe același plan cu crima, faptul nu surprinde pe nimeni. În concepția poporului, cârmă-
tarul a fost întotdeauna considerat ca o li-
pitoare.

Acel ce se lasă cuprins de patimi este de asemenea considerat ca idolatru. Orgo-
liu nostru este decît o formă particulară a idolatriei de sine. „D-zeu nu poate ac-
cepta pe acela care este orgolios și vani-
tos” (Psalmi 101.5). În același sens co-
mentează înțelepții pasajul din Deuterio-
nom 15.9. Cel ce nu se arată milostiv este
asemuit cu un idolatru care scutură ju-
gul legii divine.

LUPTA DRAMATICĂ ÎNTRE DOUA
PORNIRI OPUSE

Sufletul trăiește exclusiv în D-zeu și
prin D-zeu. Păcatul îl separă pe om de
D-zeu și îl ucide. Păcătosul recidivist este
considerat „mort”.

O greșală înmăpălată nu poate, bine-
înțeles, să fie considerată ca o respin-
gere a lui D-zeu. Este însă un indicu
care deschide calea unei abateri delibe-
rate și, prin urmare, unei greșeli foarte
reale.

Lupta psihologică constantă între di-
versele tendințe ale sufletului omeneș
traduce în realitate conflictul dintre cele
două tendințe, răul și binele. În chip
destul de ciudat, inima este uneori iden-
tificată cu înclinarea către rău.

Aceasta este departe de adevăr. Inima,
ca atare, este la fel de importantă ca
orice altă parte a corpului. Problema ho-
rătoare este de a ști ce anume domină
inima.

Conform tendinței din hagada (inter-
pretare omiletică) de a personifica totul,
înclinarea spre rău devine Satana sau,
aproape întotdeauna, îngerul morții. Este
denumit: „cel rău, necircumcisul, im-
purul, înamicul, piatra ascunsă în inima
omului” (Suca 52 a). Caracterul său esen-
țial este descris ca fiind acela al unui:
ispititor și seducător. El cunoaște arta
lingusirii. Mai întâi apare ca un modest
călător în trecere, apoi devine invitatul
binevenit, pentru că în cele din urmă
să se instaleze ca fiind singurul stăpîn
al casei. (Suca 52 b). La început este slab
ca o femeie, apoi e puternic ca un bărbat
(Midr. Raba Gen 22.6). El utilizează
toate formele de seducție. Apare îngrijor-
at de bunăstarea familiei: La ce bun să
fiți caritabili și să vă micșorați bunu-
rile? Dați-le mai curînd copiilor voștri
decît străinilor! (Midr. Raba Ex. 36.3).
Ba chiar face apel la vanitatea omului:
„D-ta ești o personalitate prea onorabilă
ca să-l vizitezi pe un sârman nenorocit”.
În ultimă instanță, el face apel la în-
durarea divină: „Păcatul nu vă va pri-
cinui nici o pagubă; D-zeu vă va ierta
cu siguranță” (Haghiga 16 a).

Rolul tendinței spre rău ca o creație
divină nu trebuie să-i ducă pe oameni la
concluzii false: Omul trebuie să domine
această înclinare (Gen. 4.7). E o armă
pe care omul trebuie s-o înfrunte aprig
pentru a învinge. Cu toate că el posedă
libertatea și posibilitățile necesare pen-
tru a ieși victorios din această luptă, o-
mul are o teamă profundă înrădăcinată
în propria sa slăbiciune și în lipsa de
ajutor față de forța seducției. Dacă totuși
învingem, aceasta o datorăm numai asis-
tenței divine, care nu ne abandonează
niciodată. Nenumărate exemple se găsesc
în Biblie, Talmud și în literatura reli-

gioasă, unde se pune accentul pe ajuto-
rul lui D-zeu, care fortifică inimile noas-
tre și ne păzește de manevrele ipocrite
ale tendinței spre rău.

BUNĂTATEA DIVINĂ

Apelurile noastre către bunăitatea di-
vină se sprijină adesea pe faptul că
însuși D-zeu este răspunzător de existen-
ța înclinării omului spre rău. Moșe și E-
lie au invocat acest fapt în rugăciunile
lor în favoarea unui Israel ce a păcătuit
(Berahot 32 a). După cum se menționează
în Talmud (Suca 52 b), D-zeu regretă sin-
cer crearea tendinței spre rău, care ur-
mărește în special să-l facă pe om dî-
ferit de creaturile cerești (care nu cunosc
păcate, nici patimi) și care îl fac capă-
bil, grație liberului arbitru cu care l-a
înzestrat, să se ridice la un nivel supe-
rior fiintelor cerești.

Căci liberul arbitru este una din axio-
mele fundamentale ale existenței ome-
nești. Bunătatea divină este întotdeauna
gata să vină în ajutorul celui care e
ferm hotărît să se căiască. (Suca 52 b).
Impresionantă descriere de mai jos ară-
tă eforturile necontenite ale lui D-zeu
de a bara drumul răului:

Patru porți duc spre drumul răului.
Fiecare dintre ele este păzită de 7 gar-
dieni, patru în interior, trei în exterior.
Gardienii care se află în exterior sînt
îngerii bunătății. Dacă un om încearcă
să treacă prin prima ușă, trei îngeri se
apropie și îi spun: „Pentru ce vrei să
intri? Ascultă de noi și căiește-te!” Cînd
se apropie de cea de a doua ușă, el îi
spun: „Să nu treci peste această a doua
intrare; de ce te abai de la preceptele
Torei și te porți în așa fel încît toată
lumea te consideră trădător și te evită?”
Cînd ajunge la cea de a treia ei îi spun:
„Pentru ce vrei tu să fii șters din car-
tea vieții? Ascultă-ne pe noi și căiește-
te-te!” La cea de a patra ușă, în sfîr-
șit ei proclămă: „Tu nu ai ascultat pînă
acum; cu toate acestea D-zeu încă este
gata să te ierte”. Dacă îi ascultă, e sal-
vat. Dacă nu, e vai de el și de scarta
lui. (Pirke R. Eliezer cap. 15).

ISPĂȘIREA

Iată pe scurt punctul de vedere iudaic
despre păcatele oamenilor, motivele care
le determină și mijloacele de a le evita.
Orice păcat presupune, în mod necesar,
o ispășire, orice crimă se cere pedepsită.
Aceasta e pusă în lumină prin Midrașul
care urmează: Fu întrebată înțelepciune-
a: Care trebuie să fie pedeapsa celui
care a păcătuit? Înțelepciunea răspun-
se: „Nenorocirea îl va urmări pe cel care
a păcătuit”. (Prov. 13, 21). Profeții, în-
trebați la rîndul lor, au răspuns: „Su-
fletul care a păcătuit trebuie să moară”.
Consultată, Tora spuse: „Să aducă o of-
randă de ispășire și i se va ierta”. În
cele din urmă, a fost întrebat D-zeu,
care a răspuns: Să se căiască și i se va
ierta.”

Schimbarea față de ordinea obișnuită
urmată de Talmud atunci cînd e urmărită
o idee din Biblie indică o gradatie inten-
ționată în definirea „ispășirii”. Nu pentru
că diferitele răspunsuri s-ar contrazice
reciproc. Fiecare cuvînt din Tora este
la fel de sacru pentru înțelepții noștri.
Talmudul și Midrașul cuprind discuții
lungi asupra tuturor formelor ispășirii și
fiecare dintre ele își are locul său în
viața omului. Midrașul diferă numai prin
aceasta: ne aduce bazele pentru eva-
luarea diverselor forme de ispășire. În-
țelepciunea — înțelegerea naturală și ex-
periența — ne învață că orice bucurie
creată prin păcat trebuie ispășită prin su-
ferință. Profeții, care pretind omului o
pietate extremă în relațiile sale cu D-zeu,
văd în fiecare apostazie o crimă ce nu
poate fi ispășită decît prin moarte. Tora,
înlocuind-o prin sacrificiul, înlocuiește
moartea printr-o jertfă de sine totală
față de D-zeu. Dar dacă prinsoal impus
nu poate fi dat, D-zeu se mulțumește și
cu hotărîrea intimă a omului de a aban-
dona păcatul, exprimînd aceasta printr-o
sinceră căire.

pare logic că ispășirea unui păcat nu
poate fi obținută decît reparînd sau șter-
gînd pe cît posibil consecințele acestei
greșeli sau condițiile pe care le-a creat.
Astfel, nici o ispășire, oricare ar fi for-
ma sa, nu va fi efectivă, dacă e vorba
de violarea drepturilor altuia, atîta timp
cît drepturile respective nu vor fi resti-
tuite. (Yoma 8, 8).

(Continuare în pag. 4-a)

SUNETUL ȘOFARULUI

În timpurile străvechi ritualurile prin-
cipale de Roș Hașana erau sacrificiile spe-
ciale din Templu și ascultarea sunetului
Șofarului. De aceea se poate ușor înțelege
de ce, în timpul lui Philo din Alexandria
(20 î.e.n. — 40 e.n.) Roș Hașana era denu-
mită Hag Hașofaret, sârbătoarea șofarului.
În această zi, îndatorirea principală este
ascultarea șofarului.

Șofarul este cel mai vechi instrument de
suflat. După cum ne arată Biblia, din el
s-a suflat la darea tabelor legii. Deși Bi-
blia, mai ales Psalmii se referă la nume-
roase instrumente muzicale și există indicii
ale unei culturi muzicale dezvoltate, totuși,
evreii din timpurile străvechi au prețuit
de-a lungul vremurilor cel mai mult șo-
farul.

Șofarul se face de obicei dintr-un corn
de berbec. Pot fi însă utilizate coarnele
oricărui animal cașer — cu excepția celor
de taur, care ar putea aminti de episodul
cu vitelul de aur.

După ce extremitatea cornului a fost în-
departată, se scoabește un canal cilindric
îngust, în continuarea golului natural al
cornului. Apoi cornul este încălzit, direct
la foc sau cufundat în apă fierbinte pen-
tru a-l face pliabîl, întins și ajustat cu gri-
ja. Partea largă se taie, cea îngustă este
golită ușor pentru a forma un mușchiu,
lărgind cu forța, la căldură, marginea tă-
iată a extremității. Marginele sînt apoi fre-
cate pînă se netezesc, iar exteriorul este
netezit prin răzuire.

Rezultatul obținut este un obiect în for-
mă de con, mai mult sau mai puțin oval,
care începînd printr-un tub îngust, curbat,
neted, se lărgeste în formă aproximativ
parabolică. Atunci cînd se suflă în șofar,
el produce un sunet adînc, pătrunzător cu
o varietate limitată de tonuri.

De Roș Hașana se folosesc trei feluri de
sunete. Tekia este un sunet lin, continuu,
care exprimă bucurie, satisfacție; terua
reprezintă un minimum de nouă sunete
stacato, indicînd frîmătare și mîhnire;
șevarim — trei sunete scurte, le unește pe
celelalte două. În total se suflă în șofar de
o sută de ori în fiecare din cele două zile
de Roș Hașana.

Biblia enumeră și alte obiceiuri cînd se su-
na șofarul în timpurile străvechi. El era fo-
losit pentru a atrage atenția atunci cînd
se făceau comunicări importante sau cînd
se petreceau evenimente de interes națio-
nal. În numeroase ocazii se sufla din șofar
pentru a se exprima bucuria, entuziasmul
sau exaltarea religioasă.

Se sufla din șofar pentru a se anunța
Șabatul, luna nouă sau începutul sârbăto-
rilor, precum și pentru a comunica începutul
unui post. Se sufla din șofar pentru a aver-
tiza poporul împotriva unor dezastre na-
turale care amenințau, ca valuri de lăcu-
te, inundații etc. sau invazia unor oști stră-
ine. Sunetele solemne ale șofarului serveau
ca să anunțe temutul Herem (excomunica-
rea); sosirea unui cortegiu funebru era
de asemenea anunțat prin sunete de șofar.
Ungerea unui nou rege era comunicată
poporului prin sunete de șofare, din virful
muntilor înalți.

Potrivit tradiției, sosirea lui Mesia va fi
precedată de profetul Eliahu, care va su-
na din marele șofar. Această tradiție a
fost exprimată în arta evreiască de nume-
roase ilustrații din Hagadot și din alte ma-
nuscrite și cărți tipărite de la începutul
evului mediu. Ele îl înfățișau pe Mesia că-
lărare pe asin, apropiindu-se de zidurile Ie-
rusalimului, Profetul Eliahu merge înaintea
lui, suflînd din șofar.

În arta evreiască din antichitate, șofarul
apare pe mozaicul vechilor sinagogi, pe
lămpi de ulei din ceramică, pe vechi si-
gilii, inele, amulete și pietre funerare.
Prima înfățișare a șofarului cunoscută
pînă acum apare pe capitelul unei sinagogi
(din secolul I. e.n.) din Kfar Nahum (Ca-
pernaum). În ruinele sinagogii din secolul
al V-lea de la Bet Alfa și Hamat Tiberias

și în cîteva alte sinagogi din vechea țară
a Israelului șofarul apare ca un simbol re-
ligios-național.

În catacombele din Roma, la Montever-
de și Vigna Randanini 12 morminte și un
sarcofag poartă imaginea unui șofar. În
catacombele din Torlonia, șofarul apare
de trei ori. În alte părți ale Italiei există
zece pietre funerare decorate cu un șofar.
Un număr de 9 pahare de aur descoperite
în morminte vechi — despre care se crede
că ar fi fragmente din vechi cupe de Kidus
— înfățișează șofarul.

Deși Biblia menționează adesea șofarul,
ea nu explică și semnificația lui. Totuși,
numeroși înțelepți erudiți s-au ocupat de
această chestiune.

Philo din Alexandria crede că sunetul
șofarului evocă darea Torei cînd „sune-
tul cornului răzbătea și clocoțea puter-
nic”. (Exodul. XIX, 19).

Maimonide considera sunetul șofarului
drept un apel la credincioși de a se trezi
din letargia lor spirituală și de a folosi
din plin liberul arbitru cu care omul este
înzestrat, pentru a alege calea lui Dumne-
zeu și a Torei. Aceasta este ne-
garea categorică a ideii de predestinare.

După Saadia Gaon, există multe alte te-
meiuri pentru care se suflă din șofar. De
Roș-Hașana, cînd în mod tradițional se
celebrează crearea lumii, șofarul proclamă
din nou suveranitatea Creatorului. Sunetul
șofarului anunță cele zece zile de peniten-
ță care încep de Roș-Hașana și culminează
de Iom-Kipur, ziua judecării și totodată
amintesc de revelația de pe Sinai.

Saadia Gaon mai crede că glasul șo-
farului amintește avertismentele și îndem-
nările profetilor ale căror vorbe sînt com-
parate cu sunetele șofarului. El amintește
de asemenea de chemările la luptă atunci
cînd dușmanul a atacat și distrus templul
din Ierusalim.

Dar mai important este faptul că șo-
farul amintește de Akeda, legarea lui Ithak,
care a fost gata să-și jertfească viața pen-
tru preamărirea numelui lui Dumnezeu.
După Saadia Gaon, sunetul șofarului este
destinat să inspire teamă și venerație față
de Dumnezeu. Din punct de vedere es-
catologic, șofarul vestește înfrîntoarea zi
a judecării. Sunetele lui reafirmă credin-
ța în învierea de apoi.

După cum am mai arătat, se pot confec-
ționa șofarot din coarnele oricărui ani-
mal cașer, cu excepția taurului. Totuși,
coarnele de berbec sînt preferate, datorită
legăturii simbolice dintre berbec și Akeda
(Sacrificarea de către Abraham a lui Ithak).
În regiunile unde berbecii nu sînt ușor
de găsit, se folosesc coarnele celor
mai felurite animale; în nordul Africii,
de pildă, ibexul. În alte părți din nordul
și nord-estul Africii, diferite soiuri de anti-
lope, mai ales elanul, furnizau coarne pen-
tru șofarot. Evreii din Aden și din Iemen
preferau coarnele răscuite ale unui soi de
antilopă rară și sfioasă, originară din re-
giunile cu păduri dese ale Etiopiei și ale
Indiei. Coarnele acestor animale ajung pînă
la un metru și jumătate lungime, și
procură șofarele cele mai lungi, mai pio-
torești și cu sonoritate puternică. În unele
locuri din Asia Mică erau preferați cerbi
cu coarne scurte și curbate, pe cînd în:
Australia sînt apreciate coarnele curbate,
ale oilor merinos. Si astăzi, unii producători
de șofarot din Israel importă din Australia
mari cantități de coarne de oi merinos
pentru a satisface cererea de asemenea so-
farot. Folosind o tehnică variată mai ales
în timpul fasonării acestora, producătorii
reuesc să confecționeze șofarot cu aspect
asemănător, dar care produc sunete de
nuanțe deosebite. În acest mod sînt res-
pectate tradițiile specifice ale diferitelor
comunități. Evreii orientali, de pildă, pre-
feră sunete joase, solemne; evreii asche-
nazi vor șofarot care produc sunete ascu-
țite care exprimă o rugă fierbinte.

MICHAEL KANIEL

INFORMATII

TEMPLE ȘI SINAGOGI DIN BUCUREȘTI

În perioada sărbătorilor anului nou 5733, în București vor funcționa următoarele temple și sinagogi : Templul coral — str. Sf. Vineri 9 ; Sinagoga Mare — str. Vasile Adamache ; Templul Spaniol — str. Banu Mărcine ; Sinagoga Malbim — str. Brăvilor ; Templul Unirea Sfântă — str. Mămulari ; Sinagoga A. B. Zissu — str. Mămulari ; Sinagoga Bet Hamidrăș vechi — cal. Moșilor ; Templul Voința — str. Taras Sevcenko 7 ; Templul Eșua Tova — str. Atena ; Templul Reșit Daat — str. Antim 13 ; Sinagoga Aizic Ilie — str. Vinători ; Sinagoga Hevra Tilim — calea Griviței ; Sinagoga Baron Hirsch — str. Bradului ; Templul Tinichigilor — str. Vasile Cîrlova nr. 3 ; Sinagoga Ajutorul — str. Andrei Birsan 8 ; Sinagoga Credința — str. Vasile Toneanu ; Sinagoga Pașcaner Klaus — str. general Florescu ; Zihron Iacob — str. Poteraș ; Poalei Tëdek — str. Cantemir.

Coreligionarii sint rugați a-și rezerva din timp jeturile pentru sărbători.

Predicile de Roş Haşana 5733
ale Eminentei Sale

Simbătă 9 septembrie a.c. ora 10,30
Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses
Rosen va rosti la templul coral din
București (str. Sf. Vineri 9), predica
despre : „Akedă“.

În aceeași seară, la ora 18,30 la templul sefard (spaniol) din str. Banu Mărăcine, va rosti predica: „Anul nou — popas de reculegere“.

Duminică 10 sept. ora 11,30 la templul coral, predică : „Șofarul — mesaj de la creație la vremurile mesianice“.

Duminică 17 sept. ora 18, în cadrul serviciului divin de Kol Nidre, Eminența Sa va vorbi la templul coral despre „Regăsirea cu Dumnezeu“.

Luni 18 sept., ora 11,30, la templul coral, va rosti predica de Izkor.

DE LA TEMPLUL CORAL

Comitetul templului coral invită enoriașii să-și rețină din vreme jețuri în vederea sărbătorilor de toamnă 5733. Reținerile se fac la cancelaria templului, care funcționează zilnic între orele 9—13 și 16—19.

PREDICĂ DE SABAT SŪVĂ

Simbătă 16 septembrie a.c., orele 10 dimineața, Eminentă Sa d. Șef-rabin dr. Moses Rosen va rosti la sinagoga Malbim din str. Bravilor tradiționala predică (Derașa) de Șabat Șuva.

RUGĂCIUNEA KOL NIDREI

Rugăciunea Kol Nidrei va începe anul acesta în toate sinagogile și templele la ora 18.

ETROGIM PENTRU SUCOT

Comunitățile precum și coreligionarii doritori a-și procura *Arba Minim* (fructele rituale pentru Sucot) sint invitați a se adresa Federației Comunităților Evreiești Mozaice pînă la data de 7 septembrie a.c.

Cursurile de Talmud Tora

Comunitatea evreilor mozaică din București anunță că la 3 septembrie a.c. reîncep cursurile la Talmud Tora. Înscrierile și reinscrierile se fac zilnic la sediul comunității, din str. Sf. Vineri 9.

Hevra Sas

Simbătă 2 sept. a.c. Eminentă Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen va ține cursul talmudic, implinind Sium, încheierea studiului tratatului Beitza, la Hevra Șas (sinagoga A. B. Zisu, din str. Mămulari). Eminentă Sa va oferi apoi o masă tradițională „Saloș Seudot“ în amintirea părintelui său, marele gaon rabi Abraham Leib Rosen, al căru *lahrzeit* va fi a doua zi de Ros Hașana.

Profesor doctor docent Marcu Cajal

A încetat din viață în vîrstă de 86 de ani prof. dr. docent Marcu Cajal, medic erudit, unul din primii pediatrii din țară, distins cărturar, dascăl și om de bine.

Născut la 14 octombrie 1885 în comuna Sulița (jud. Botoșani), a absolvit Facultatea de Medicină din București în 1912. A parcurs toate treptele ierarhice medicale, distingându-se în toate funcțiile ocupate. Ca medic secundar, medic primar și apoi medic șef a funcționat și 29 de ani la spitalele „Caritas – Noua Maternitate” unde a creat o adevărată școală. În 1930 devine docent de terapie clinică la Facultatea de Medicină din București, iar în 1947 profesor de Clinică Pediatrică și de Puericultură la Institutul Medico-Farmaceutic din București, funcție în care rămâne până la pensionare.

A publicat numeroase manuale și monografii de specialitate (în colaborare cu M. Manica-

DECESE

În perioada 26 iulie — 25 august 1972, în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înhumate următoarele persoane :

Cohn Marcu (77 ani), str. Buzzești 59; Levi Matilda (85), Toamnei 94; Cohen Gentila (91), Oiteilor 22; Graunfels Edith (70), Bd. Mărășești 49; Isac Hana Mehle (89), Bd. Mărășești 42; Kiczales David (79), Călărăși 57; Iancu Rebeca (74), Bradului 16; Braunstein Herman (66), Dimitrov 95; Dinman Leia (77) Bd. Magheru 29; Silberman Moritz (81), Cernica 5; Schechter Strul (81), Intr. Caragiale 8; Goldrig Frederica (69), Aurel Vlaicu 68; Feldman Hana (87), Piața Kogălniceanu 8; Aznavorian Victoria (73) calea Victoriei 101; Adania Clara

ra (86), Țepeș Vodă 15; Solonicoff Solomon (66), Cezar Boliac 5; Burs-tin Smil (80), Ispirescu 1 A; Mozis Avram (87), Olimpului 43; Glasberg Ancel (80), Moșilor 88; Davidovici Matilda (81) Bd. Muncii 100; Anghelescu Alta (65) Mircea Vodă 62; Bra-unstein Malca (58), Popa Nan 145; Weinfeld Mali (76) Rahovei 106; E-delstein Wilhelm (71), Sf. Ion Nou 12; Meierovici Roza (92), Spătarului 24; Zalisiki (Zalesch) Clara (78), Sf. Ion Nou 12.

Comunitatea Evreilor Mozaică Dorohoi anunță cu regret încetarea din viață a lui CURS MARCU fost președinte al comunității noastre.

AL HET...

Păcatul și pedeapsa în credința noastră

(Urmare din pag 111-a)

Cele mai importante instituiii ale Torei în materie de ispășire sînt jertfele de Yom Kipur. Executarea voinței divine este ideea de bază a tuturor sacrificiilor. Vestimentele marelui-preot sînt mijloace de ispășire, fiecare ornament avînd un rol specific (Zevachim 89 b). Masa la care sînt hrăniți cei săraci înlocuiește avar altarul (Berahot 55 a). Studiarea Torei și practicarea carității au dat nenumărate dovezi de sprijinul pe care acesta îl aduc în materie de ispășire. Ele au eliberat pe Abayă și Raba de amînințarea care îi apăsa, cîl (și pe descendenții marelui-preot Heli (Cf. Mos Hasana 18 a).

Moartea și suferințele sînt de asemenea forme de ispășire. Asctismul și suferințele pe care și le autoimpune cei ce a păcătuit pot lua locul ofrandelor (Berahot 12 a). Chiar și suferințele involuntare servesc drept ispășire. „Cel atins de lepră este asemenea unui altar mobil” (Berahot 5 b). Suferințele sînt cu adevărat considerate deasupra sacrificiilor, ca mijloc de ispășire. Sacrificiile pot fi cumpărate cu bani, pe cînd suferințele îl afectează pe individ în întregime.

Rolul suferinței ca mijloc de ispășire nu se reflectă numai asupra persoanei respective. Cei drepti, ale căror suferinți nu corespund, desigur, vreunui păcat real; copiii care nu pot fi considerați vinovați, ispășesc păcatele altor persoane (Isaia 58, 12). Ei suferă și mor pentru greșelile obștei. Motivul este, fără nici o îndoială, ideea iudaică fundamentală de „arevut”, coresponsabilitate a faptelor aproapelui nostru. Moartea celor pioși e ispășire (Moed Katan 28 a). La fel și în privința copiilor. Într-o zi, înaintea revelației de pe Sinai, ei au fost acceptați de Dumnezeu ca singurii chezași valabili ai fidelității lui Israel. De aceea stă și ei răspunzători pentru întreaga obște.

CĂINȚA

E clar ca aceste diferite forme de suferinta prin care ispasim pentru altii nu elibereaza pe individ de inatoririle sale si nu-l pun la adăpost de pedeapsa care i se cuvine. Ele au, mai mult sau mai puțin, analogie cu preceptul biblic după care întreg poporul poartă răspunderea unei crime al cărei autor e necunoscut. (Deut. 21, 19).

Un mijloc general de ispăşire este căina. Ea joacă un dublu rol: constituie baza esenţială a fiecărei act de ispăşire, bază fără de care „împăcarea cu D-zeu” nu poate fi obţinută (Yoma 85 a) şi se substituie, în caz de urgenţă, tuturor celorlalte forme (Kiduşim 40 b). Ambele aces-te roluri se exprimă printr-un număr comun: Teşuva. Acest termen straniu acoperă ansamblul mijloacelor care permit căina şi toate etapele prin care trebuie să se treacă pentru a se întoar-ce la D-zeu“.

Astfel, a face „Teșuva” este o expresie specifică iudaică și care nu poate fi tradusă. Termenul „a se căi” nu-l cores-punde exact. Căci întorcerea la D-zeu presupune anumite condiții: repararea pagubei pricinuite, abținerea de la noi abateri, rușinea pentru greșala comisă, mântuirea deschisă a acestei greșeli, rugăciune prin vărsare de lacrimi și lua-re hotărârii ferme de „a merge pe ca-lea cea bună” în viitor și, în sfârșit, „tes-tu” practic care constă în a rezista ace-lelași tentații ca cea care a determina prima greșală. În același timp, forța căi-rii constă în aceea că ea singură poate, dacă e necesar, să înlocuiască toate ce-lalte condiții. Chiar și pe patul de moarte, D-zeu mai poate accepta cânta (Kiduşin 40 bl.

Chiar și celor mai corupți, Dumnezeu le-a dat o șansă de a se căi și de a se întoarce înapoi pe „căile lui”. El a dojenit și avertizat generația popoului, pe cea a turnului Babel, Sodoma și Gomora și pe partizanii lui Kore. În cele din urmă, el a prevenit pe toți fiții lui Israel înainte de distrugerea templului. El a permis chiar și regelui celui mai criminal, Manasse, să se întoarcă la El. Iar când creaturile cerești se pregătiră să închidă porțile în fața celui care a ridicat un idol în templu, Dumnezeu i-a dojenit, spunându-le: „Dacă nu accept cărea sa, voi fi obligat să închid așa tuturor acelor care caută „Teșuva” (Sanhedrin 103 a).

Așadar, nu trebuie luată nici o măsură care să-l îndepărteze pe cel ce se căiește. Înțelepții noștri au stabilit o serie de legi care să ușureze reîntoarcerea celui ce a păcătuit.

Aaron, marele preot, îl întimpină totdeauna cu căldură pe păcătos. Tot astfel, rabi Zera menținea legătura cu cel răd din orașul său, pentru a le ușura căirea și reînnoirea pe drumul cel adevărat.

Totuși, gresala nu trebuie luată cu prea multă ușurință. „Acela care spune: voi păcătui și mă voi căi, voi păcătui din nou și iar mă voi căi” nu va găsi nici o ocazie de căire sinceră, căci repetarea actelor sale transformă treptat păcatul în ceva permis (Yoma 87 a). La fel și cu păcătușul înrăit. În futa porții Iadului el mă persistă în refuzul său de a face Teshuva.

Exemplul clasic despre graţia te pe care le înţinipa adesea cel ce a păcătuit în a face Tesuva se găseşte în povestirea biblică despre împietirea inimii lui Farao. Comentatorii simt conflictul acut care se află între procedeul lui D-zeu şi liberul arbitru al omului, dar în mod practic ei nu rezolvă problema. Din această rezultă un factor fundamental străin: „Nimic nu se poate pune în calea celui care se căieşte sincer. Păcătoşul se aseamănă cu marea: aş cum pământul oriund primeşte marea, tot astfel sînt deschise uşile în faţa celui ce se căieşte”.

Exemplele mai sus menționate citate din Biblie și din Talmud arată echilibrul conștiinței religioase iudaice, care constituie particularitatea iudaismului. Lipsa unui principiu de bază, împins la consecințele sale maxime, ar fi putut să ne ducă — la fel ca pe scolastici — la o lipsă de concluzie logică. E posibil să fi existat și contradicții, ele însă se bazează pe dualitatea naturii umane și pe cunoștințele sale limitate despre divinitate.

Dualitatea, care este cauzată de existența înclinării spre rău, e stabilită de monismul religios ce rezultă. Două forțe sînt active în noi. Ateste două forțe care se opun constituie, într-o foarte puternică concentrare, contrastul cu care pretutindeni sîntem confrunțați : D-zeu și universul, fondul și marea, trupul și sufletul, egoismul și altruismul. Nu este însă vorba decît de forțe, de înclinații, nu de bazele naturii umane. Datoria oricărei ființe majore este de a domina răul, de a-l supune. El devine rău atunci cînd capătă prea multă forță și sparge învelişul său. Binele și răul sînt creații divine, la fel ca lumina și întunericul. Progrese şi are totdeauna rădăcinile în contraste şi în lupte.

MARC CHAGALL

— Iar marile teme alese ?

— Marile teme ale omului. Care cuprind multă dragoste, ca în mai toate pinzele mele, și ca în toate poveștile de dragoste: iubiri vesele, iubiri triste, amintiri, reminiscențe de iubire. Ele mai înfățișează și femeia eternă, bărbatul, și nașterea, moartea, căsătoria și înmormîntarea.

— După ce v-ați entuziasmat pentru ceramică, v-ați pasionat pentru cealaltă artă legată de foc: vitraliul, realizând vitraliile: Ieremia și Exodul pentru catedrala din Metz.

— Moise primind Tablele Legii, David și Bat Seva, Ieremia și exodul poporului evreu, un inger sunind din trompetă, sînt doar cîteva din subiectele pe care le-am ales să le înfățișez în cadrele încercuite cu plumb ale catedralei din Metz. M-am hotărît să execut aceste vitralii după ce am cercetat îndelung și des catedrala de la Chartres și m-am constatat că numai această lumină-libertate care năvăla prin vitralii, mai luminoasă decît toate sursele de lumină artificială, poate face să se nască tablouri strălucitoare, în care revoluțiile tehnice să fie tot atît de naturale ca și graiul, gestul, munca omului.

— Ați executat după aceea pentru sinagoga Hadassa din Ierusalim vitraliile evocînd cele 12 seminții ale lui Israel. Cum le-ați reprezentat, de vreme ce cultul mozaic interzice înfățișarea chipului omenesc ?

— Am rezolvat această problemă folosind bestiarii meu, peștii mei, cații mei înaripați, „obiectele” mele magice, cîșmice, candelabre, Tablele Legii, flori...

— Nu știu dacă gravurile Bibliei sau vitraliile din Ierusalim au determinat pe unii critici să vă numească „un mare mistic”.

— Da, sînt mistic, dar rugăciunea mea e munca. Și apoi citește pe Verlaine, cîteșe Biblia. Cred în profetie. Acesta e felul meu de respectare a normelor religioase.

Interviu de PAUL MARIAN

Bar Mițva la Iași

La Sinagoga Mare din Iași a avut loc recent ceremonia de Bar-Mițva a lui IULIAN DAVID, fiul farmacistului Moise David.

Tinărul, care este cursant la Tal-mud-Tora, grupa condusă de dl. rabin Dauber, a dat dovadă de o bună pregătire și de atașament la valorile spirituale iudaice.

În fața prietenilor, rudelor, cunoșcuților și în prezența conducerei comunității, noul Bar-Mițva a ținut o frumoasă alocuțiune. Președintele comunității, dl. dr. SIMION CAUFMAN, a felicitat în numele comunității pe sirguinciosul tinăr, pe părinți, pe îndrumătorul cursului.

Datini și obiceiuri de Roș Hașana

(Urmare din pag. I-a)

SERVICIUL DE DUPĂ-AMIAZĂ (MINHA MAARIV)

În ajun de Roș Hașana se obișnuiește să se meargă la sinagogă pentru rugăciunea de Minha cînd afară este încă lumină. Serviciul se prelungește, fiind ultima rugăciune a anului.

În timpul serviciului divin de Roș Hașana este bine ca credinciosul să mediteze la toate faptele sale și să ia hotărîrea de a se pocăi. El întîmpină cu speranță anul cel nou, așa cum se spune în rugăciunile noastre: „Fie ca anul care se termină să ia cu sine blestemele iar ca Anul Nou care începe să aducă cu sine binecuvîntările lui”.

În cursul acestor mari sărbători cartea de rugăciune folosită este Mahzor-ul care cuprinde multe rugăciuni speciale pentru aceste zile.

OBICEIURI DIN AJUN DE ROȘ HAȘANA

Urarea tradițională: Să fii înscris în cartea vieții! Este o altă modalitate de a exprima faptul că Anul Nou evreiesc este o zi a judecării și că dorim prietenilor noștri un verdict bun.

Credincioșii consideră de bun augur a consuma de Roș Hașana alimente dulci pentru ca anul care începe să fie tot așa: se consumă mai ales dulciuri ale căror nume sugerează iertare și binecuvîntare. Ezra a sfătuit pe evreii întorși din exilul babilonean să mănînce de această sărbătoare mincare bună și să bea vin dulce. Obiceiul de a minca mere cu miere a început să se practice în Europa din secolul al XII-lea.

Hala, pîinea albă pentru masa de Anul Nou, se coace în formă sferică, simbolizînd dorința ca Anul Nou să treacă lin, fără neacazuri.

Se obișnuiește ca în a doua seară să se spună binecuvîntarea de Șeheianu la consumarea unor fructe din care nu s-a mîncat încă în acel an.

În comunitățile tradiționale credincioșii obișnuiesc să vegheze în ambele nopți de Roș Hașana, recitînd psalmi, pregătindu-se sufletește pentru penitență și rugăciuni.

RUGĂCIUNILE DE ROȘ HAȘANA

Frumusețea rugăciunilor de Roș Hașana rezidă atît în limbajul lor cît și în temele poetice și religioase care trezesc o stare de spirit înălțătoare.

În rugăciunile noastre nu cerem doar bunăstarea noastră, personală, ci pace și prosperitate pentru toată lumea. În afară de exaltarea poetică a rugăciunilor de Anul Nou, ele reprezintă și o modalitate de comuniune cu generațiile care ne-au precedat. Aceste melodii nu sînt opera unor compozitori individuali, ci creația spontană a unui întreg popor. Ele reprezintă expresia suferințelor îndurate în trecut și totodată speranța nezdruccinată în viitor.

Înteleptii noștri, folosind imagini poetice, compară Roș Hașana cu un munte înalt. Viața și munca noastră din timpul anului constituie urcușul sinuoz al muntelui; cînd ajungem în vîrf și privim în jos, vedem cu claritate greșelile pe care le-am comis în cursul anului care s-a scurs. Apoi, privind înainte, vedem cealaltă pantă a muntelui pe care vom păși în anul ce vine. Roș Hașana este culmea unde se întînesc aceste două căi.

MAHZOR-UL

Mahzor-ul, cartea de rugăciuni pentru Roș Hașana a fost realizat de mai mulți autori care cu toții și-au manifestat inimile lor sensibile și spiritele lor strălucite. Fiecare pețan (autor al rugăciunilor) în afară de tema teologică și omiletică pe care o expune s-a gîndit să exprime și chinul și compasiunea față de suferințele fiilor lui Israel.

Musaf-ul rugăciunea suplimentară de Roș Hașana, se împarte în Malhiut, Zicronot și Sofrot. Prima parte reprezintă pe credincioși care își încoronază pe Domnul, regele lor, jurîndu-i supunere și credință. În momentul cînd toate faptele lor sînt judecate și li se hotărîște soarta, credincioșii își recunosc slăbiciunile și își reafirmă din toată inima supunerea. Regele, la rîndul său, jură pe constituția sa, pe Tora să rămîna credincios poporului său.

În partea a doua, Zicronot, credincioșii și Domnul își amintesc de experiențele din trecut și își reînnoiesc făgăduielile pentru viitor. Această parte a rugăciunii este cea mai mișcătoare.

Textul rugăciunilor este alcătuit în cea mai mare parte din versete din Tora și din cărțile profetilor. Înaltele idealuri exprimate li transpun pe credincioși pe culmile exaltării și ale seninătății. Atofpuer-nicul apare în rolul unui iubit care jură credință credincioșilor săi: „Îmi amintesc de jurămîntul pe care ți l-am făcut în zilele

tineretii și îmi voi ține veșnic acest jurămînt”.

Apoi vine partea a treia, Sofrot — triumful. Acest mesaj adresat lumii anunță marea act care va fi realizat în viitor. Mahzor-ul exprimă înălțarea noastră spre Dumnezeu și coborîrea Lui spre supușii săi credincioși.

AVINU MALKENU

Rași susține că Avinu Malkenu în forma sa actuală este o dezvoltare a rugăciunii originale compuse de rabi Akiva. Talmudul consemnează că odată, în timpul unei perioade de secetă, rabi Eliezer a recitat în fața obștei douăzeci și patru de rugăciuni pentru ploaie, dar fără succes. Atunci a pășit înaintea obștei rabi Akiva și a pronunțat Avinu Malkenu; rugăciunea a avut imediat rezultat. Ulterior, înțeleptii noștri au inclus această rugăciune în serviciul zilelor de penitență.

În zilele de Sabat această rugăciune se omite, deoarece ea conține rugămînt pentru realizarea unor dorinți de interes personal, care nu se cuvine să fie exprimate atunci.

AKEDA

Akeda (sacrificarea lui Ithak) se citește de Roș Hașana. Ea dovedește încrederea nelimitată a lui Abraham în Dumnezeu, care nu a pregetat să treacă la împlinirea poruncii divine de a-l jertfi pe fiul său; ea a întărit credința lui Abraham și a creat o legătură de nezdruccinată între Dumnezeu și fiii lui Israel. Akeda simbolizează capacitatea omului de a suferi și de a ieși întărit din asemenea încercări. Ea exprimă speranța credincioșilor că providența va fi blîndă și iertătoare de dragul strămoșilor lor, a căror devoțiune și supunere este atît de elocvent exprimată în Akeda.

ȘOFARUL

Sunetul șfarului anunță de obicei evenimentele importante din viața colectivităților evreiești: de Roș Hașana el anunță Ziua judecării.

Revelația de pe Sinai a fost însoțită de sunetele șofarului. Geamătul lui ne amintește de momentul de critică din viața noastră religioasă, reafirmă validitatea eternă a revelației.

Rambam interpretează simbolic sunetul șofarului, ca și cum ne-ar spune: „Treziți-vă, adormiților și cînlăriți-vă faptele, amintiți-vă de Creatorul vostru și întoarceți-vă spre El plini de pocăință. Nu fiți dintre acei care uită adevărul din cauza desertațiilor vremii, care rătăcesc de-a lungul întregii lor vieți cuprinși de vanitate și lenevie, care nu le aduc nici profuri, nici salvare. Îngrijiiți-vă de sufletele voastre, părăsiți calea greșită și mentalitatea ei care nu este curată”.

În timpurile biblice, sunetul șofarului vestea sclavului că și-a recăpătat libertatea. Acesta a devenit un simbol al libertății, care ne poruncește să ne eliberăm noi înșine de ceea ce ne înrobește și ne împiedică pe calea spre o viață elevată. Profetii noștri vorbesc de șofarul lui Mesia, care va inaugura o epocă în care toate patimile josnice vor fi potolite și pacea va domni pe pămînt.

TAȘLIH

În după-amiaza primei zile de Roș Hașana are loc ceremonia de Tașlih. Credincioșii vin la malul unei ape, de preferință cîrțătoare, unde rostesc rugăciuni întru iertarea păcatelor.

Tașlih înseamnă literal „a arunca”. El se explică prin cuvintele profetului Miha: „Vei arunca toate păcatele în adîncul mării”. De altfel apa sugerează forța pocăinței. Un obiect căzut în apă este considerat pierdut pentru totdeauna.

POSTUL GHEDALIA

La 3 Tișri, adică în prima zi după sărbătoarea de Roș Hașana e postul Ghedalia, care evocă evenimentele tragice care au urmat distrugerii primului templu. După ce majoritatea populației a fost exilată în Babilon, în țară au rămas doar țărani și cîteva familii de vază, care au pledat pentru pace și supunere. Printre aceștia se afla Ghedalia, care ca și Ieremiahu s-a opus revoltei. El și-a luat asupra sa sarcina de a restabili ordinea și prosperitatea economică, dar adversarii săi au conspirat împotriva lui și l-au ucis mișelește.

Marc Chagall a împlinit 85 de ani. În ciuda vîrstei patriarhale, acest mare artist a rămas uitor de tînăr.

După expoziția sa „Omul și lumea” de la Montreal, unde a expus desene, cărți și afișe, a deschis o nouă expoziție, la galeria pariziană Maeght, unde a prezentat 31 de tablouri, care nu sînt cu nimic mai prejos de culorile fermecătoare, delicate și intense folosite de el, caracteristice creației sale.

Desigur, s-a încercat a-l situa pe pictor în toate categoriile artei moderne. În zadar: Chagall rămîne în afara cadrului, în afara marelui, în afara competiției.

— Criticile pe care le-am citit despre ultimele Dv. expoziții pomenesc, printre altele, și de ciclul de ilustrații, de o sensibilitate delicată, intitulat „Scrisoare către Marc Chagall”. Ce vrea să însemne această scrisoare ?

— Este exprimarea sentimentului de adevărată suferință, încercat de poetul Ficowsky în fața crimelor săvîrșite de naziști împotriva evreilor polonezi în timpul ultimului război mondial. Poemul a fost tradus în franceză în 1970 și eu am făcut ilustrațiile lui. M-am străduit să înfățișez în ele jalea evreului. Jertfirea copiilor nevinovați, morți din pricina cruzimilor naziste.

— Desenele acestea se integrează, firește, operei Dr. grafice care este atît de importantă. Totuși ați venit tîrziu la gravură, căci litografiile sau acuaforte le-ați executat abia la vîrsta de 35 de ani — în 1922, în timpul șederii la Berlin cînd aveți în urmă un întreg trecut de pictor. Cum se explică acest lucru ?

— Primul impuls mi-a venit din afară. În cursul primului război mondial, mai ales în ultimele săptămîni care au precedat plecarea mea din Rusia, am lucrat la autobiografia „Viața mea”. La Berlin, negustorul de tablouri și editorul de artă Paul Cassier s-a interesat de textul meu și a avut ideea să-l publice însoțit de ilustrațiile mele. Acestea au fost începuturile operei mele grafice care, împreună cu pictura, a rămas pînă azi preocuparea mea majoră.

— Sinteți, incontestabil, un maestru care a conferit gravurii un accent cu totul deosebit de care era lipsită. Ați declarat chiar de mai multe ori că vă buziți pe ea spre a vă difuza visurile, pentru a înfățișa unele din viziunile Dv.

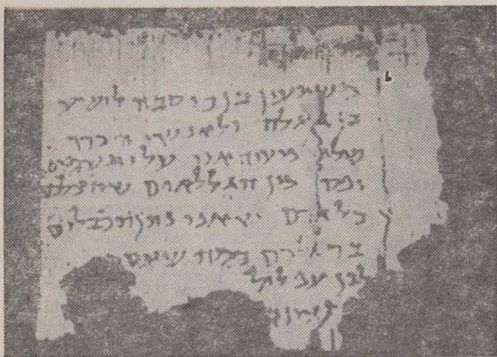
— Da, am căutat acel ceva care se putea revărsa ca un fluviu. În acuaforte și în litografie îmi pot plasa tristețile și bucuriile, tot ce mi-a străbătut viața.

— Opera Dv. grafică cuprinde nenumărate gravuri pentru „Suflete marte” de Gogol, „Făbulele lui La Fontaine”, „Daphnis și Chloe” de Longus, care sînt mult mai mult decît o ilustrare de texte, decît o splendidă decorare a cărții. În același timp ați ilustrat și Biblia...

— Ilustrația la Cartea cântîrilor mi-a fost comandată în 1931 de Ambroise Vollard, pentru care am ilustrat și celelalte lucrări pomenite de Dv. Am plecat atunci în Orientul apropiat, ca să regăsesc atmosfera Bibliei. M-am ocupat de această lucrare timp de opt ani și independent de celelalte opere ale mele. Apoi am reluat-o după război și abia în 1956 am considerat lucrarea terminată. Teriacle a publicat-o în anul următor.

— Ce a stat la baza alegerii episoadelor biblice ilustrate de Dv. ?

— Omul.

Unul din prețioasele
manuscrise

Din nou despre manuscrisele de la Marea Moartă

Qumranologia — știința studierii manuscriselor biblice descoperite la Qumran, lângă Marea Moartă — își are originea într-un episod obscur și în aparență nesemnificativ, unul dintre acelea pe care nici o istorie nu le înregistrează vreodată.

Povestite de Mohamed ed Dib, faptele par de o absolută simplitate, iar neversosimilul intră în sfera hazardului pur.

1945. Acum începe conform declarațiilor, beduinilor, senzaționala aventură a suliilor și totodată „redescoperirea” autorilor lor — essenienii.

În deșertul Iudeii prin care beduinii își mină turmele din timpuri imemorabile, istoria nu părea să fi lăsat urme trainice. Și totuși, aici, într-una din grotle de coastă de la Wadi-Qumran, situate la 2 km vest de Marea Moartă și la 13 km sud de orașul Iericho, Mohamed ed Dib descoperă, în timp ce își căuta o oaie răătăcită, primele din cele peste 40 000 de manuscrise (integrale sau fragmente) care se cunosc până în prezent.

Dar pusă față în față cu amploarea pe care a luat-o ulterior cursul evenimentelor și mai ales, cu inestimabila valoare intrinsecă a documentelor, inocenta poveste a lui Mohamed ed Dib, probabil că i-a înfiorat pe membrii comisiei care îi ascultau depoziția. Căci gândul la acel moment de decizie mecanică, decizie care a salvat manuscrisele de la soarta de a fi aruncate din nou în neființă este inevitabil.

Dar lanțul norocului nu s-a rupt. Scăpând din nou, ca prin minune de la distrugere, suliile ajung în cele din urmă la Betleem, unde sînt oferite de vânzare ca niște antichități. Sîntem în 1947.

De acum înainte, călătoria suliilor va fi din ce în ce mai sinuoasă. La început, ele rămîn în zona micului comerț de bazar și nu pot fi vindute măcar pentru infima sumă de 20 lire palestiniene. Patru din cele șapte manuscrise găsite în prima peșteră sînt achiziționate din fericire, de mitropolitul mănăstirii Sf. Marcu din Ierusalim, Athanasios.

Cu aceasta se încheie o epocă din istoria descoperirilor de la Qumran. De acum, manuscrisele vor părăsi traiectoria subterană a comercializării pentru a intra în patrimoniul științei. Sarcina aceasta va fi să afle cine și cînd a scris papirusurile tănuite în grotle de la Marea Moartă.

QUMRANUL-UL ÎN CITEVA DATE ȘI CIFRE

Dar efectele hazardului care a guvernat găsirea primelor documente se fac și acum simțite. Nefiind vindute în bloc, ele au ajuns prin intermediari la diverși cumpărători. Astfel, celelate trei suliuri din primul lot au devenit proprietatea prof. Sukenik de la Universitatea ebraică din Ierusalim; lui îi revine meritul de a fi fost primul care a emis ipoteza originii esseniene a manuscriselor.

Mitropolitul a solicitat la rîndul său avizul unor specialiști. Dintre aceștia, savantul John Trever de la Școala americană de studii orientale din Ierusalim, a confirmat autenticitatea suliurilor de la Qumran și pe baza confruntării cu unele manuscrise ebraice din secolul al IX-lea al e.n. a stabilit că primele erau mai vechi. Decisivă a fost, însă, compararea grafiei cu cea a papirusului Nash, considerat a fi cel mai vechi manuscris în limba ebraică. Uluitoarea asemănare de structură a deplasat imediat datarea suliurilor de la Marea Moartă între sec. II î.e.n. și III al e.n.

După aproape zece ani de la descoperire, valoarea acestor patru manuscrise a ajuns de la 20 de lire palestiniene la 250 000 de dolari! Acesta este prețul cu care le cumpără în 1954, prof. Yadin, fiul defunctului profesor Sukenik.

Faptul este simptomatic, fiindcă între timp, nimeni nu se mai îndoieste de valoarea științifică a documentelor, care în-

cepuseră să fie publicate pe măsura descifrării textului.

Încă în 1948, prof. Sukenik publică prima parte a unui studiu intitulat „Suliurile tănuite”. Paralel, pe baza fotocopiilor executate după manuscrisul mitropolitului Athanasios, savanții americani Burrows, Trever și Brownlee, publică începînd din același an, primele articole, iar în 1950 și 1951 textele și facsimilele celor trei suliuri descifrate de ei. În „Observații preliminare asupra manuscriselor de la Marea Moartă”, cunoscutul orientalist francez Dupont-Sommer se face, încă în 1950, adeptul tezei esseniene.

Pe măsură ce investigațiile continuă, tot mai mulți savanți se simt atrași de pasionantele probleme pe care le ridică datarea și atribuirea documentelor.

Articolele și studiile al căror număr crește rapid, demonstrează notorietatea de care se bucură subiectul în lumea științifică.

După 1950, încep să apară lucrări cu caracter general, care pe lângă faptul că prezintă fenomenul în ansamblu, se fac adeptele uneia sau alteia din tezele formulate în legătură cu interpretarea documentelor.

Lista completă a literaturii consacrată manuscriselor, publicată în lucrarea bibliografică a lui Ch. Burchard, cuprinde până în 1955 aproximativ 2.000 de titluri în 22 de limbi, iar bibliografia sistematică a lucrărilor apărute între 1948—1957 inclusiv, publicată de W.S. La Sor — cca. 3 000 de titluri.

Din 1958, apare la Paris o revistă de specialitate, intitulată chiar „Revue de Qumran” iar pentru oamenii de știință termenul de „qumranologie” nu are nimic ciudat. El desemnează de mai mulți ani, o nouă ramură științifică în plină dezvoltare, care angrenează în cercetare nu numai arheologii, ci și specialiști în paleografie, istorici, filologi, literați și bineînțeles teologi.

CERCETĂRILE CONTINUĂ

Neașteptata descoperire a unor manuscrise într-o regiune îndeobște trecută cu vederea de călători și savanți; a readus în atenția celor din urmă câteva mărturii lăsate de autori antici și medievali, mărturii referitoare la o „sectă a peșterilor”, care ar fi locuit în vechime în regiunea respectivă, precum și la descoperiri de manuscrise ebraice făcute între sec. III—IX e.n.

Aceste date documentare coroborate cu recente dezlăuiri făcute de beduinii taamiri au dus la concluzia că peșterile de la Qumran ar putea fi adevărate depozite de manuscrise. Așa s-a ajuns la organizarea unor cercetări sistematice în regiune.

Începînd din 1949 au fost studiate sute de peșteri dar numai 11 dintre ele erau păstrătoare de documente.

Peșterile au fost numerotate convențional în ordinea descoperirii lor.

Depozitele cele mai importante sînt cele din prima și a patra peșteră, care au fost, după opinia lui Dupont-Sommer, adevărate ascunzătorii pentru manuscrise. Ambele nu aveau odinoră decât un singur orificiu, foarte strîmt, situat aproape de plafon, ceea ce exclude ideea că ar fi putut fi luate.

În aceste depozite naturale, ferite de ochii curioșilor sau ai dușmanilor, membrii comunității au ascuns cele mai prețioase scrieri ale lor: comentarii și copii ale cărților sfînte, precum și lucrări originale, elaborate în mediul spiritual de la Qumran, cum sînt: „Statutul comunității”, „Sulul războiului”, „Imnurile de mulțumire” ș.a.

Trebuie spus încă de pe acum că deși separată în mod deliberat de restul lumii, comunitatea nu a fost ferită de evenimente care au zguduit Iudeea între sec. I î.e.n. — I e.n., persecuții, revolte, războaie.

Salvarea scrierilor care însemnau de fapt supraviețuirea în timp, era o chestiune

stringentă. De aceea, documentele înfășurate în benzi de în imbitate cu rășină, așezate în vase de ceramică acoperite, au fost ascunse în adîncul grotelor în așteptarea unor vremuri mai bune.

Scoase la lumină printr-o fericită întîmplare, ele dezlăuie pentru prima dată de la elaborare, mesajul gândirii esseniene, așa cum nici contemporanii nu l-au putut cunoaște, știut fiind caracterul ezoteric al acestei comunități.

Celelalte grotle au slujit, probabil, după părerea aceluiași Dupont-Sommer, drept adăpost unor eremiți și unele din manuscrise găsite aici făceau parte din biblioteca lor personală.

Cercetarea integrală a celor 11 peșteri a durat din 1949 pînă în 1956.

În afară de scrierile amintite pînă acum, au fost descoperite lucrări apocrife și pseudoepigrafe ale Bibliei (ex. „Cartea Jubileelor”, „Apocriful Genezei”, „Ruga lui Nabonide”, „Cartea lui Enoch”, „Testamentele patriarhilor” ș.a.).

Dintre aceste scrieri care au fost excluse din textul masoretic al Bibliei (stabilit în Conciliul de la Jamma în jurul anului 100 e.n.), unele erau cunoscute doar prin copii tirzii, sau din relatări, altele — complet necunoscute.

De o nouitate absolută sînt, bineînțeles, scrierile originale ale comunității, enumerate mai sus și altele de mai mică amploare cu caracter mesianic, apocaliptic precum și fragmente liturgice sau juridice.

În 1951, au apărut pe piață noi loturi de manuscrise descoperite de neobștii beduinii, care proveneau, așa cum s-a stabilit ulterior dintr-o regiune situată la cîteva kilometri de Khirbet-Qumran. Aici, în peșterile de la Wadi-Murabba't, într-un loc inaccesibil transportului rutier au fost găsite vestigii de cultură materială cît și documente din diferite epoci scrise în limbile: arameică, ebraică, greacă și arabă.

Manuscrisele găsite aici s-au păstrat doar în fragmente și spre deosebire de cele descoperite la Qumran, printre ele se află și unele cu caracter comercial sau administrativ.

Senzaționale sînt, însă, cele privitoare la marea răscoală antiromană din timpul împăratului Hadrian (132—135 e.n.) și mai ales, scrisoarea autografă a lui Simon Bar-Kochba, legendarul conducător al răscoalilor, către unul din locotenenții săi.

Un alt document interesant este un papirus-palimpsest datînd din epoca anterioară robiei babiloniene (adică din sec. VIII—VII î.e.n.).

Uterior, un număr de manuscrise a fost descoperit și în regiunea Khirbet-Mird, din aceeași zonă geografică.

Sînt manuscrise mai recente, pînă în sec. VIII—IX e.n. Dintre acestea, important pare să fie un fragment din „Andromaca” de Euripide, considerat ca cel mai bun manuscris cunoscut al acestei tragedii.

Dupont-Sommer susține, pe bună dreptate, că toate aceste documente descoperite la Wadi-Murabba't și Khirbet-Mird nu fac parte din manuscrisele comunității. Argumentul este certă deosebire de conținut dintre aceste două grupuri de scrieri.

Cele din urmă au un caracter preponderent laic, reflectînd o sferă de activitate străină membrilor comunității de la Qumran.

Se pare că deșertul Iudeei a oferit în vechime, la diferite perioade de timp, condiții de adăpost și securitate, pe care oamenii din aceste vremuri le foloseau în ceasuri de pericol.

CE ASCUNDEAU RUINELE DE LA KHIRBET-QUMRAN?

În atribuirea manuscriselor de la Qumran, direcția majoritară în lumea științifică este dată de cei care le consideră a fi opera essenienilor, sectă religioasă iudaică ortodoxă pe care autorii antici o pomeneau alături de saduchiei și farisei și despre care nu se știa decât din relatări, uneori de la a doua sau a treia mînă.

Cu toate acestea, din compararea diferitelor date au putut fi cunoscute și sistematizate atît modul de viață cît și profilul spiritual al essenienilor.

Cei mai mulți specialiști înclină să vadă în descoperirea manuscriselor de la Qumran prima confirmare documentară a acestui model teoretic.

Desigur că au fost emise și alte ipoteze în legătură cu autorii posibili ai acestor scrieri și cu comunitatea din care făceau parte. Ea a fost identificată rînd pe rînd cu una din grupările religioase sau sociale care au existat în Palestina între sec. II î.e.n. adică cu: macabei, fariseii, saduchiei, zelotii și sicarii. Datarea este și ea diversificată, unii autori ajungînd chiar la soluții extreme și se pare hazardate (ex. — sec. V î.e.n. sau III—XII e.n.).

Trebuie, însă, spus că toate concluziile au fost trase pe baza corelațiilor teoretice și a confruntării acestora cu rezultatele săpăturilor, fiindcă în documente amplasarea comunității nu este pomenită, iar săpăturile au oferit doar puncte de plecare pentru interpretări.

Ruinele, cunoscute de multă vreme nu au ridicat probleme cercetătorilor, pînă la descoperirea manuscriselor.

Există însă posibilitatea ca, autorii prețioaselor documente să fi locuit în apropierea grotelor și cele cîteva campanii de săpăturii care s-au efectuat succesiv la Khirbet-Qumran. Începînd din 1951, sub conducerea lui Roland P. de Vaux și a lui Lancaster Harding au confirmat-o.

Așezarea are o istorie mai îndelungată decît cea legată de comunitate, deoarece stratul cel mai vechi aparține unei așezări israeliene din sec. VIII—VI î.e.n.

De asemenea, între 132—135 e.n. detașamentele de răscoală ale lui Bar-Kochba au folosit construcțiile ca adăpost și fortificații.

Primul argument în favoarea identificării a fost că ceramica descoperită în timpul săpăturilor este la fel cu cea din care sînt făcute vasele cu suliuri găsite în grotle. Un alt element deosebit de important este colecția de monede din diferite epoci. Descoperite separat sau în vase bine ascunse care sugerau un adevărat tezaur ele permit o periodizare a etapelor pe care le-a cunoscut comunitatea de-a lungul existenței sale.

După descifrarea unor manuscrise, mai ales dintre cele originale, specialiștii au stabilit anume corepondențe istorice și au plasat redactarea documentelor respective într-un context istoric, pe care datarea monedelor și a altor elemente de cultură materială îi confirmă.

În același timp, relatările autorilor antici referitoare la essenieni și coincidența acestora cu datele furnizate chiar de Statut și de alte lucrări aparținînd comunității, au conturat un profil moral și spiritual specific și au permis reconstituirea în mare a modului lor de viață.

Or, vestigiile pe care le-au scos la iveală săpăturile corespund aspectelor laice și rituale ale acestui mod de viață.

Unele încăperi au fost identificate cu magazile de alimente, altele cu atelierele meșteșugărești (de olărie, fierărie ș.a.).

Bucătăria și cuptorul fac parte din aceleași nevoi impuse de viața în comun.

Încăperile mai mari erau probabil rectorii pentru mesele cotidiene și cele cu caracter sacru. Cu acestea pătrundem în zona cea mai ascunsă a vieții celor care trăiau la Qumran, fiindcă, în afară de munca manuală prestată în ateliere sau la cîmp, ei duceau o intensă viață spirituală.

Aspectele liturgice ale acestora, cunoscute parțial și indirect de autorii contemporani, au fost mult clarificate după descifrarea manuscriselor. O parte din încăperile care existau odinoră în complex arhitectonic al comunității par să fi slujit tocmai acestor scopuri.

După părerea celor mai mulți specialiști, săpăturile confirmă ipoteza localizării comunității misterioase descrisă de suliuri, cu ruinele de la Qumran.

Pe o poziție diametral opusă se situează un savant ca H. del Medico, — pentru care essenienii constituie un mit de sorginte livrescă, elaborat prin interpolări și false apropieri între surse, de către autorii antici, apoi preluat, continuat și impus ca o realitate istorică, rămasă, ce-i drept, neelucidată.

Pentru el, între manuscrisele descoperite în grotle de la Marea Moartă, essenienii și ruinele de la Khirbet-Qumran nu există nici o legătură. Cele din urmă sînt doar rămășițele unor sanctuare devenite cu timpul locuri de pelerinaj și unde se celebrau agape sacre în zile comemorative.

Evident, ipoteza nu a găsit adepți în lumea științifică.

După unele periodizări mai cunoscute care au fost propuse (v. ab. Milik, — Roland de Vaux, Dupont-Sommer) istoria așezării de la Qumran începe în sec. al II-lea î.e.n., la o dată care nu a fost încă stabilită cu exactitate.

Comunitatea a fost o perioadă de timp părăsită și asta pe la mijlocul secolului I î.e.n. fie în urma persecuțiilor, fie în timpul invaziei parților din anul 40 î.e.n., cauze probabile la care putem adăuga tremurul din anul 31 e.n., care a distrus construcția.

Ultima perioadă este cea a refacerii așezămîntului în timpul lui Herodes Arhealaos (4 î.e.n. — 6 e.n.) și a reinstalării comunității. Ea durează fără întrerupere pînă în anul 68 e.n., cînd, în timpul marelui război al evreilor (66—70 e.n.) comunitatea este cucerită de o legiune romană și distrusă.

Se presupune că tot atunci au fost ascunse și manuscrise în grotle din apropiere. Devenit pentru un timp sediul unei garnizoane romane, complexul a mai fost folosit o dată de detașamentele lui Bar-Kochba, între ani 132—135 e.n. Apoi, Qumran-ul intră definitiv în umbra istoriei.

Autorii manuscriselor au dispărut fără să lase urme vizibile ale trecerii lor prin lume și țina care le-a înconjurat existența s-a perpetuat dincolo de viață.

În liniștea toridă a deșertului, suliurile din piele, pînd în scriitura lor arhaică semnul neîndoielnic al unei spiritualități alese, au așteptat, așa cum așteaptă încă multe comori ale necunoscutei noastre planete, ca, într-o zi, un anonim, din întîmplare...

K O L N I D R E . . .

Ideea de ispășire

Este oare posibil ca — așa cum a fost pe vremuri cuvîntul „Kofer” — răscumpărare (termen înrudit cu Kipur) — să fi existat inițial o idee de răscumpărare prin ispășire, așa cum este impusă evreilor de Iom Kipur?

Tot așa cum, atunci cînd am jignit un om îi datorăm o compensație, la fel și Dumnezeu pretinde o răscumpărare a păcatelor noastre față de el. Jertfa nu-i era oferită pentru a-i îndepărta pedeapsa, ci ca o răscumpărare tipică: viață pentru viață. Pentru părinții noștri singele era principiul vital prin excelență, de aceea joacă un rol atît de important în sacrificiul de ispășire. Ofranda singelui însemna revenirea la Dumnezeu, reinstaurarea păcii între suflet și Creatorul lui.

Pe lângă sacrificiul propriu-zis, poruncit în toate cazurile de ispășire individuală, Iom Kipur comporta o ceremonie specială: trimiterea în deșert a unui țap, a țapului ispășitor. Țapul acesta reprezenta pe păcătosul necunoscut și poate inconștient, păcatul ascuns tuturor ochilor și pe care nimeni nu-l mărturisise. Era trimis singur spre pustietatea în care domnea îngerul morții.

Această idee de răscumpărare se spiritualizează tot mai mult. De la început, sacrificiul trebuia să fie însoțit de mărturisirea păcatelor ce trebuiau ispășite. După cum spune Philon: „Nu există ispășire fără sinceritate a căinței, nu numai în cuvinte, ci prin fapte, prin convingerea sufletului care vindecă relele și redă sănătatea” (De Victimis, IX).

Nici Hoșea, nici Amos, nici Miha, nici Ieșaiahu și nici Psalmii nu văd în sacrificiu un mijloc suficient pentru a-l liniști pe Dumnezeu. Numai căința sinceră are această putere:

Cînd îmi veți aduce ardere de tot și prinoase, nu le voi binevoi și la jertfele cele grase de pace ale voastre nu voi privi. — Depărtează de mine zgomotul cîntecelor tale, fiindcă nu vreau să ascult sunetul harfelor tale! — Ci judecata să curgă ca apa și dreptatea ca un pîru năvalnic! (Amos, V, 22-24).

Profetul Iehezchiel stăruie asupra faptului că rodul păcătoșului este moartea și îndeamnă pe credincioșii să se lepede de păcate și să trăiască în unire cu Dumnezeu. Pentru el ispășirea nu se împlinește decît dacă păcătosul își făurește o inimă nouă:

Dar dacă ziceți: „Purtarea Domnului nu este dreaptă”, ascultați, voi neam al lui Israel! Purtarea Mea nu este dreaptă? Nu, mai degrabă purtarea voastră e nedreaptă! Dacă un om drept se va abate de la calea lui cea dreaptă și va săvîrși păcat și moare, din pricina păcatului pe care l-a săvîrșit, să moară. Iar dacă un păcătos se va pocăi de păcatul pe care l-a săvîrșit și va face fapte bune și cinstite, va rămîne ca viață. Și dacă chibzuiește și se pocăiește de toate păcatele lui pe care le-a săvîrșit, să trăiască și să nu moară. Și dacă mai zice neamul lui Israel: „Purtarea Domnului nu este dreaptă!” Oare tu, neam al lui Israel, crezi că: „Purtarea Mea nu este dreaptă? Nu, mai degrabă, purtarea voastră nu este dreaptă? De aceea, pe tine, neam al lui Israel, te voi judeca după faptele vieții tale”, zice Domnul Dumnezeu. „Pocățiți-vă de toate păcatele voastre, ca să nu mai fiți zmintăți din pricina fărădelegilor voastre. Zvîrliți de la voi toate păcatele voastre cu care ați păcătuit și vă croiți un cuget nou și un altui nou. De ce să mori tu, neam al lui Israel? Căci nu voiesc moartea păcătoșului. Zice Domnul Dumnezeu, ci să se pocăiască și să fie viu!” (Iehezchiel, XVIII, 25-32).

Înșuși principiul ispășirii este înfățișat de episodul lui Moșe și al vitelului de aur. Moșe îl roagă pe Dumnezeu să ierte poporul său sau să-l steargă pe el, pe Moșe, din cartea vieții. El stăruie pînă cînd îi sînt revelate mila, dragostea dureroasă și miloasă a lui Dumnezeu pentru poporul său.

Și Domnul a trecut pe dinaintea lui și a strigat: „Domnul! Domnul este Dumnezeu îndurător și milostiv, zăbavnice la minie și bogat în bunătate și credincioșie. El păstrează mila lui la mii de neamuri; iartă greșala, păcatul și nelegiuirea, dar nu crușă pe nimeni. (Ieșirea, XXXIV, 6-7).

Dăruindu-se pe sine, Moșe a descoperit explicația păcatului și a iertării; existența păcatului ar fi incompatibilă cu un Dumnezeu bun, dacă s-ar uita că, grație căinței, iubirea divină transformă toate greșelile în eforturi spre desăvîrșire.

În timpul exilului din Babilon, deoarece se putea oferi nici un sacrificiu, rugăciunea a ocupat un loc tot mai important. Postul înlocuiește sacrificiile. Suferința este mijlocul cel mai eficient de ispășire. Tot pasajul din Ieșaiahu cu privire la slu-

ga lui Dumnezeu se întemeiază pe ideea puterii purificatoare a suferinței:

„Dar el a luat asupra-și bolile noastre și cu durerile noastre s-a împovărat, pe cînd noi îl socoteam ca pedepsit, ca bătut de Dumnezeu și oropsit. Ci el fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mintuirea noastră și prin ranele lui noi toți ne-am vindecat. Toți umblam rătăciți ca niște oi, fiecare pe calea lui, și Domnul l-a încercat pe el cu fărădelegile noastre ale tuturor. „Pentru aceasta îi voi da parte lingă cei preamăriți și cu cei puternici va împărți prada, ca răsplată că și-a dat sufletul său spre moarte și cu cei făcători de rele a fost numărat. Ci el a purtat fărădelegile multora și pentru cei păcătoși și-a dat viața. (Ieșaiahu, LIII, 4-6, 12).

La întoarcerea din exil sacrificiile au fost reluate, însă ideea de păcat fusese aprofundată. Am considerat ca o ruptură între om și starea lui de puritate originală.

Dărmarea celui de al doilea templu a avut drept rezultat curmarea sacrificiilor. „Vai nouă! Cine va mai ispăși pentru noi?”, a exclamat Iehoșua, fiul lui Hania. Atunci Iohanah, fiul lui Zahai, a declarat că operele de binefacere aveau o putere de ispășire tot atît de mare ca și sacrificiile și a amintit cuvintele profetului Hoșea:

Căci milă voiesc, iar nu jertfă, și cunoașterea lui Dumnezeu mai mult decît arderea de tot. (Hoșea, VI, 6).

Doctrina ispășirii cuprinde, în Talmud, două elemente principale: a) iubirea și mila lui Dumnezeu și b) căința omului.

a) În vreme ce dreptatea divină, care pedepsește pe cel ce se poartă rău, nu lasă credinciosului nici o speranță, căci nu este un om drept pe pămînt care să facă binele și să nu păcătuiască (Ecleziastul, VII, 20), mila divină a prevăzut, de la început, căința ca mijloc de salvare. Deîndată ce se recurge la ea, mila precumpănește, oricît de rău ar fi păcătosul, și porțile raiului îi sînt deschise:

„Înțelepciunea omenească, atunci cînd este întrebată: „Ce-i de făcut cu un păcătos?” răspunde: „Suferința urmărește păcatul.” Profetia glăsuiește: „Sufletul care a păcătuit va muri”. Legea spune: „Să aducă o ofrandă și păcatul va ispăși pentru ei”. Dumnezeu însuși răspunde: „Să se căiască și va fi iertat.” Căci nu se spune oare: Dumnezeu este bun și drept, El îi va arăta păcătosului căile spre căință. Căci, copiii mei, ce-am pretins eu oare de la voi? Căutați-mă și trăiți. (Talmud, tratatul Pesik, XXV, 158 b).

Pe aceste idei se întemeiază liturgia de Iom Kipur. Ele sînt exprimate mai ales în Neila.

Cuvintele rabinilor: Este mai de dorit un păcătos care se căiește decît un om care n-a păcătuit niciodată. (Talmud, tratatul Bereșit, 34 b) se inspiră din același principiu: Dumnezeu spune: „Deschide-mi ușa, fie ea îngustă ca urechea acului, și-ți voi deschide o ușă prin care vor putea să intre tabere și fortificații. Cînd îngerii au vrut să închidă ferestrele cerului în fața rugăciunii lui Manase, spunînd: „Cum poate să se căiască un om care a instalat un idol în templu?”, Dumnezeu a spus: „Dacă nu accept căința sa închid poarta tuturor pocăiților” și a săpat o gaură sub tronul său de slavă, pentru a asculta rugile sale.

b) În ceea ce privește pe oameni, ispășirea se face mai întîi prin mărturisirea păcatelor: „El trebuie să fie rușinat în întreg sufletul lor și să-și schimbe căile; ei trebuie să se mustre pentru greșelile lor și să se mărturisească cu sufletul și spiritul purificate, să dovedească sinceritatea conștiinței lor și să-și purifice și limba, pentru a-i lămuri pe cei ce-l ascultă”. (Philon, De Execratione, VIII).

Dar mai ales păcătosul trebuie să-și îndrepte greșala.

Cel care își tăinuiește păcatele nu propăște, iar cel ce le mărturisește și se lasă de ele capătă îndurare. (Proverbe, XXVIII, 13), să părăsească felul său vechi de trai și să-și schimbe inima. Mijloacele prin care se poate purifica sînt: rugăciunea, principală fiind Avoda; postul, care este comparat cu sacrificiul singelui și al grăsimii pe altar (Bereșit, 17 a); caritatea, suferința, moartea, mai ales aceea a omului drept care ispășește păcatele poporului; studiul Torei.

ZIUA CEA MARE

Iom Kipur, zi de post și pocăință, este apogeul celor zece zile de ispășire și cea mai importantă zi a anului liturgic.

SCOPUL POSTULUI

Philo din Alexandria, care a analizat în profunzime semnificația zilei de Iom Kipur, o caracterizează drept cea mai mare sărbătoare a anului și este de părere că avînd în vedere caracterul ei dublu de sărbătoare și de zi de pocăință și purificare, ea trebuie să ne aducă împăcare și mulțumire. Iom Kipur se caracterizează prin post și devoțiuni, prin rugăciuni de dimineață pînă seara. Scopul postului este să purifice sufletele credincioșilor, care se roagă eliberați de dorințe trupești, implorînd pe Creator să le ierte păcatele comise în trecut și să le acorde binecuvîntarea Sa pentru viitor.

Înțeleptii noștri au considerat în toate vremurile Iom Kipur drept cea mai mare zi, denumind-o „Ziua cea mare”, „Ziua” sau „Postul cel mare”. În concepția lor e o zi de bucurie atît pentru Dumnezeu, care a dăruit-o fiilor lui Israel ca o dovadă a grijei ce le-o poartă, cît și pentru aceștia. Iom Kipur este destinat iertării celor care se căiesc și își mărturisesc greșelile. În concepția mozaică, fiecare credincios are libertatea de a alege între a se căi sau a refuza să se căiască; credinciosul are puțința de a alege între bine și rău, el trebuie să facă uz de voința sa.

NATURA POCĂINȚEI

În cadrul serviciului divin de Iom Kipur, credinciosul recită Al Het de două ori la fiecare serviciu. Această rugăciune-mărturisire constă dintr-o listă de păcate enunțate în ordine alfabetică, care ar putea fi omise de către un credincios. Pentru cei care nu au săvîrșit greșelile enumerate, enunțarea păcatului exprimă regretul că nu au făcut nimic pentru a împiedica pe alții să-l comită. Formula scurtă a confesiunii „Am păcătuit, am fost perziși”, datează din perioada amorașilor; formula lungă: „...pentru păcatele pe care le-am păcătuit” datează dintr-o epocă ulterioară, în orice caz exista pe vremea lui Ianai.

Există mai multe grade de pocăință. Cînd credinciosul calcă o prescripție afirmativă, pocăința va avea drept urmare iertarea imediată. Cel care calcă o prescripție negativă, în cazul că se căiește, hotărîrea este amînată pînă la Iom Kipur, cînd obține iertarea.

Pocăința și postul pot aduce iertarea păcatelor comise de credincios împotriva lui Dumnezeu. Pentru greșelile comise față de aproapele, postul și pocăința nu sînt suficiente. Cel care își nedreptățește semenul, a păcătuit și față de Dumnezeu și față de om. El trebuie să obțină mai întîi iertarea de la cel nedreptățit și numai după aceea de la Dumnezeu (Ioma 8,9).

Iom Kipur este ziua iertării și pentru neglijentul care se căiește, lucru dorit de Creator. Căința în această zi este considerată nu ca o obligație, ci ca un drept.

EVOCAREA UNUI MOMENT UNIC

În Cartea Jubileului se arată că Iom Kipur a fost stabilit în ziua în care Iacov a aflat despre moartea lui Iosef și l-a jeli, motiv pentru care această zi este o zi a tristeții. În nici una din scrierile noastre religioase nu apare o asemenea interpretare a acestei zile. Ca și Philo, ca și înțeleptii din epoca gaonică, și filozofii evului mediu au considerat Iom Kipur drept o zi de mare sărbătoare, zi a judecării și a dreptății, cînd se „inscrie verdictul”, zi în care su-

fletul credinciosului, eliberat de rigorile necesităților trupului, atinge culmile cele mai înalte în slujirea Domnului.

Ca și de celelalte sărbători, există două servicii de dimineață — *Saharit* și *Musaf*, despărțite prin citirea unei părți din Tora și din Cărțile profetilor. Din rugăciunea specială în cadrul serviciului de Musaf, cea mai mișcătoare este partea denumită *Avoda*. Cuvîntul ebraic *Avoda* înseamnă „Serviciu”, în cazul de față el se aplică în mod special descrierii sacrificiilor din templu în Ziua ispășirii. Capitolul care se citește dimineața din Tora se ocupă de sacrificiile din templu, iar *Avoda* completează această descriere cu detalii amănunțite. *Avoda* se termină cu rugăciuni care exprimă durerea produsă de pierderea templului.

Melodia liturgică folosită la *Avoda* este din cele mai sfîșietoare. Ea exprimă starea de spirit de care erau cuprinși credincioșii în momentele cînd în cea mai sfîntă zi a anului, de Iom Kipur, marelui preot intra în sfînta sfinților, cel mai sacru loc din templul de la Ierusalim. Pregătirea pentru serviciu era foarte riguroasă și procedura este descrisă în cele mai mici detalii. De îndeplinirea corectă a acestei îndatoriri depindea nu numai viața marelui preot, ci și aceea a întregii colectivități a lui Israel. Cînd obștea adunată îl auzea pronunțînd tetragrama numelui lui Dumnezeu, singura împrejurare cînd acest lucru era permis, se prosterna la pămînt, cuprinsă de venerație. Această scenă este reprodusă și în sinagogile noastre.

După *Avoda* urmează relatarea execuției celor zece martiri, după eșecul revoltei lui Bar Kohba.

TRADIȚII

Multe tradiții cu privire la Iom Kipur, mai ales ale credincioșilor aschenaziți, își au originea în evul mediu. Astfel este obiceiul de a așterne masa înaintea începerii postului, la fel ca pentru Șabat; obiceiul de a împodobi în această zi sinagoga cu draperii bogate; de a purta haine albe pentru a semăna cu îngerii (Sefer Raviah nr. 528), sau pentru că albul este culoarea giulgiului și prin evocarea morții se crează o stare de spirit propice penitenței (Iserles). Obiceiul de a purta îmbrăcăminte albă, denumită *kittel* s-a răspîndit în toată Europa. Un obicei, originar din Germania, din timpul tosaștilor și care s-a generalizat, este de a aprinde luminări acasă și de a pronunța o binecuvîntare. Se mai obișnuiește să se aprindă o luminare pentru sufletul celor vii și una pentru sufletul celor morți. De Iom Kipur sînt pomeniți morții (Izkor) și se face un act de caritate în memoria lor.

Importanța sărbătorii de Iom Kipur reiese și din locul pe care îl ocupă în literatura beletristică. În literatura modernă ebraică această zi apare ca un simbol al iudaismului.

La fel cum vase de aur sau de sticlă, dacă se sparg, pot să fie reparate prin procedul topirii, tot astfel discipolul Torei, după ce a păcătuit, găsește mijlocul de a reveni la puritatea lui inițială prin căință.

Astfel, încetul cu încetul, ziua ispășirii a devenit ziua iertării — Iom Kipur — cea mai solemnă dintre sărbătorile noastre, Șabat al Șabatului.

STIRI

ידיעות

5 MILIOANE DE VIZITATORI

Peste 5 milioane de oameni au vizitat pînă acum muzeul fostului lagăr de exterminare de la Buchenwald. Numai în cursul anului trecut numărul vizitatorilor a fost de circa 387 000.

EVREII DIN HESSEN

În editura Societats-Verlag, Frankfurt a apărut cartea lui Paul Arnsberg „Comunitățile evreiești din Hessen”. Situată de-a lungul drumului comercial al Rinului, provincia Hessen a avut din vremuri foarte îndepărtate obști evreiești înfloritoare. Aceste comunități, decimate de cruciați și de pogromurile care au urmat molimelor care au binuit regiunea, s-au refăcut în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, pentru a fi în cele din urmă exterminate. Din comunitățile prospere de altă dată au rămas la Hessen doar câteva mii de evrei, supraviețuitori ai lagărelor și reințoriși din imigrație, precum și 300 de cimitire.

Comunitatea reconstituită a editat cartea lui Paul Arnsberg ca pe un moment consacrat memoriei celor morți.

NOUL PREȘEDINTE AL COMUNITĂȚII EVREIEȘTI DIN COPENHAGA

Dr. Iso Foghel, profesor de științe juridice la universitatea din Copenhaga a fost ales președinte al comunității evreiești din acest oraș.

ORORI NAZISTE

Un fost caporal în lagărul de concentrare de la Gusen-Mathausen a fost arestat de curind la München sub învinuirea de a fi ucis mai mulți prizonieri, înclinându-i în rezervoare cu apă sau supunându-i în timpul iernii la dușuri reci pînă sucombau.

ELIE WIESEL DISTINS CU PREMIUL ACADEMIEI FRANCEZE

Academia Franceză a decernat premiul Bordin pe anul 1972 cunoscutului scriitor Elie Wiesel, pentru ultima sa carte „Sărbători hasidice”.

„HANUL BĂTRÎNULUI TAG”

În editura Galimard, Paris, a apărut în limba franceză romanul scriitorului polonez Julian Strykowski, „Hanul bătrînului Tag”. Cartea prezintă o imagine vie a mediului evreiesc dintr-un tîrg din Galiția, la începutul primului război mondial. Autorul schițează portretele unui mare număr de evrei, între care și membrii unei comunități hasidice, venită de departe cu tadicul lor, cu femei și copii. Pentru frumusețea acestor pagini, Strykowski este considerat că reprezintă în literatură ceea ce este Chagall în pictură.

VIZITA UNUI RABIN

Belzer rebe a sosit la Anvers la o întîlnire cu adepții săi. În afară de hasidimii care trăiesc în Belgia, a fost întîmpinat de sute de adepți din Canada, Statele Unite, Anglia și alte țări europene. Întîlnirea a fost foarte caldă și dură.

EXPOZIȚIE LA BUENOS AIRES

În cadrul Muzeului evreiesc din Buenos Aires a fost organizată o expoziție care înfățișează aspecte din istoria comunității din Argentina. Sînt expuse documente din arhiva comunității precum și altele puse la dispoziție de diferite așezăminte din Israel, Olanda și Spania.

CONDAMNAREA UNOR CRIMINALI DE RĂZBOI

O curte cu juri din München a pronunțat sentințe de condamnare împotriva unui număr de trei foști naziști care în anul 1941, au luat parte la exterminarea populației evreiești din ținuturi vremelnice ocupate. Actul de acuzare a arătat că e vorba de 12 execuții în masă, în care au căzut victime peste 3 700 persoane.

Curtea cu juri din Berlinul occidental a condamnat la închisoare pe viață pe Friedrich Bosshammer, fost colaborator al lui Eichmann, care a participat la uciderea a mii de evrei din Italia. În cursul pro-

cesului au fost audiați 100 martori și s-au citit 200 documente.

La Essen a început judecarea procesului lui Horst Wagner, omul de legătură între Ribbentrop și Eichmann, acuzat că a participat la uciderea a 500 000 de evrei.

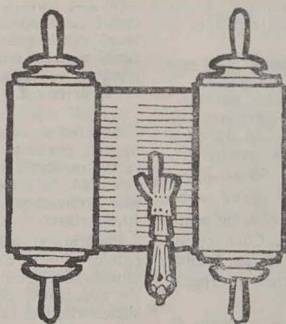
La Viena a început cel de al doilea mare proces în legătură cu Auschwitz-ul. Acuzatii, Franz Wunsch și Otto Graf au făcut parte din trupele de pază a lagărului de concentrare Auschwitz și s-au ocupat cu „selecționarea” și transportul deținuților în camerele de gazare.

BULETINUL COMUNITĂȚII DIN BOGOTA

În capitala Columbiei a început să apară un buletin al comunității evreiești. În această țară trăiesc aproximativ 10 000 evrei.

FILM DESPRE HEINRICH HEINE

Scriitorul și cineastul american Karl E. Freybe intenționează să turneze un film despre Heinrich Heine. În acest scop, el va participa la congresul internațional Heine, care va avea loc la Düsseldorf în cursul lunii octombrie.

CLINICĂ PENTRU TRATAREA URMĂRILOR LAGĂRELOR

În localitatea Oegsteet din Olanda s-a început construirea unei clinici care va trata victimele lagărelor de concentrare, care suferă de sindrom post-lagăr.

„GIMNASTICĂ” PE CENUȘA ÎNCINSA

Curtea cu juri din Hamburg a început procesul fostului comandant al poliției de ocupație din Varșovia, Ludwig Hahn și a ajutorului său, Thomas Wippenbeck. Între anii 1941—44 cei doi au ucis sau au expediat la Auschwitz peste 5 000 deținuți. Wippenbeck mai este acuzat că a spînzurat zece deținuți și a torturat mortal alți cîțiva, obligându-i să facă „gimnastică” pe cenușă incinsă.

RECITAL DE POEZIE

O reuniune a prietenilor și cititorilor poetului Abraham Nahum Stencl a sărbătorit la Londra cea de a 75-a aniversare a nașterii acestuia. A urmat un recital din poeziile acestuia în idîș și engleză.

sare a nașterii acestuia. A urmat un recital din poeziile acestuia în idîș și engleză.

UN NOU CENTRU COMUNITAR LA CANBERRA

Și în orașul Canberra (Australia) se află o comunitate evreiască. De curind s-a dat în folosință noua construcție a centrului comunitar, compus dintr-o sinagogă, săli de conferințe, săli de studiu etc.

MOARTEA UNI SCRITOR

La Tel Aviv a încetat din viață, în vîrstă de 92 de ani, cunoscutul scriitor și traducător în limba ebraică Gershon Șofman. El a fost considerat maestrul schițelor scurte în literatura ebraică.

JUSTIȚIA ȘI CRIMELE NAZISTE

În editura University Press, Amsterdam, a apărut cel de al VIII-lea volum din seria „Justiția și crimele naziste” redactat de juriștii Rüter și dr. Fuchs de la universitatea din Amsterdam. Acest ultim volum al seriei conține 39 de sentințe, printre care și sentința de detențiune pe viață, pronunțată împotriva Ilsei Koch, soția comandantului lagărului Buchenwald.

NOUL PREȘEDINTE AL COMUNITĂȚII EVREIEȘTI DIN BELGRAD

D. David Perera a fost ales președinte al Comunității evreiești din Belgrad, în locul lui Alexandre Dov Stajner, decedat de curind.

AJUTORAREA CELOR CARE AU AJUTAT

Senatul Berlinului occidental a întocmit o listă de 678 persoane care în timpul regimului nazist au acordat ajutor — riscîndu-și viața — unor persoane prigonite, și care acum se află în situația de a fi ele înșile ajutate. Aceste persoane vor primi o pensie din partea statului.

IDENTIFICAREA VICTIMELOR DE LA DACHAU

După cum anunță Centrul de cercetări de la Arolsen, care se ocupă cu cercetarea victimelor experiențelor medicale de la Dachau, toți deținuții acestui lagăr care au fost supuși experiențelor medicilor naziști au fost identificați. Pe baza documentelor a fost întocmită o listă conținînd 35 000 de persoane.

INSTRUMENTE MUZICALE DIN VECHEA IUDEIE

În localitatea Chaux-de-Fonds (Elveția) s-a deschis expoziția itinerantă a Muzeului muzicii din Haifa, prezentînd instrumente muzicale

din vechea Iudeie. Exponatele denotă o intensă viață muzicală.

NOI DESCOPERIRI ARHEOLOGICE

Profesorul Naham Avigad, de la Universitatea din Ierusalim a descoperit pe muntele Scopus o boltă sepulcrală, datînd din primul secol al erei noastre. Această descoperire este extrem de importantă, deoarece este vorba de unul din primele morminte subterane, construite în întregime din piatră, singurul de acest fel descoperit la Ierusalim. Construcția se află la o adîncime de 3—4 metri de suprafața pămîntului; ea se compune din patru încăperi iar zidăria ei este atît de solidă încît nu se poate asemăna decît cu mormîntul familiei lui Herodes. Ceea ce o singularizează este faptul că e înconjurată cu ziduri din piatră cioplită. În interiorul mormîntului s-au găsit două sarcofagii, patru osuarii și două capace de osuarii. S-a mai găsit un vas de sticlă de tipul celor folosite în vremea împăratului August, și o oală. Sarcofagiile sînt împodobite cu sculpturi reprezentînd un model cunoscut și folosit de familiile evreiești din antichitate.

Din inscripțiile găsite pe osuarii reiese că este vorba de mormîntul unui „nazirit” despre care se menționează în literatura talmudică. Se pare că pe Muntele Scopus erau înmormîntați membrii familiei lui Ionatan, șeful unei importante familii din Ierusalim.

Cu ocazia unor construcții făcute la Beth Șemeș s-a descoperit o veche așezare care a servit în antichitate drept loc de cult și care datează de peste 4 000 ani. Felul în care sînt dispuse ruinele arată că locuitorii așezării erau semi-nomazi. Unele găsite dovedesc că nomazii din regiune se ocupau și cu muncile agricole. De altfel se știe că vechiul Beth Șemeș, oraș fortificat, înconjurat de ziduri puternice, se afla numai la un kilometru de locurile locuite de nomazi. O situație similară exista și în timpul lui Abraham, care locuia în apropierea Hebronului fortificat și nu în interiorul zidurilor sale. Locul de cult pomenit mai înainte se află pe vîrfurile unei coline, unde se află mai multe sanctuare asemănătoare așezate unul lingă altul. Sanctuarele sînt înconjurate de un zid de piatră. În apropierea altarului s-au găsit unelte din argilă, care au servit cultului și anume vase asemănătoare cu cele găsite la Medgidia și Naharia. În apropierea acestui loc de cult s-au găsit ruinele unor locuințe și ustensile de gospodărie.

דריי שילער

(המחצת 199 זייט 10)

גרינשפאן האט אין פארוי אומגעבראכט פאר ראטן און ס'האט אנגעהויבן א געניג גאר אלע וואס האבן געהייסן גרינשפאן. דאס מאל האבן די אומגליקלעכע קינדער געמוזט שטארבן הייל איינער פון זיי האט מיט זיין נאָמע, עליאס, דערגאנצט די מיטטישע חשבונות פון היטלער'ישן אג-פירער קלינגער.

די עקזעקוציע

די עלטערן, וועלעכע האבן נאך געהאט אז די רעסטיג וועט קומען באקומען די דערשיטערנדיקע בשורה. אומפאהאפט זענען זייערע בראווע קינדער אומגעבראכט געווארן, אין דער געפענגניש זשילא-חא, דורך שיסן. די בשורה האט אנגעצינד א פייער אין די הער-צער. די הינריכטונג איז פארגעקומען דעם 10-10 יולי 1942. פאר-טאג אפן פלאטאן פון דער פענסונג זשילא-ווא. ס'איז געווען א לויטערער פרימארגן פון אנהויב ווערן גאטריי. אן אויפגע-פרישע פון די מאר-גנדיקע זון-שטראלן האט פארשפרייט איר פראכט. אין די הייבן האבן די פייגל, הא-פערדיק, פארשפרייט זייערע קלאנגען. אי-ברעאל האט דאס לעבן געקאכט. די דריי שטעפאן טיטא

די כשרה אפרו-הייזער פון דער פעדעראציע

אויך אין דעם יאָר זענען געווען אַפֿן אין די חרשים יוגו-יולי - אונזסט, די כשרה אפרו-הייזער פון דער פעדע-ראציע פון די יידישע קהילות. אין עפאָרע-נאָרד, באָרסעק און קריסטיאן (בראשאווער באצירק) האָבן די כל-קורש, די באאמטע פון די מה-לות, געהאט די מעגליכקייט זיך אָפצווערן אין א יידישער אָנגענומענער סביבה און אָפּהייבן כשרות. אין יעדן אפרוהויז איז פאראן א שול וואו מען דאוונט מעגלעך און פרייטאָגע-אכטס ווערט איינגעפֿירט א טראדיציאָנעלער עונג שבת.

הרמ'א - ר' משה איסרלש

(המחצת 199 זייט 12)

לימוד שנקרא אצל ההכמים, "סיוף בפרס", ון, הכמת החכמים כלל הדורות היה להם במקום רוח הקודש, ובחשפת הרמב"ם קיבל את ה, "שכל" יסודי בביאוריו וברבים קשים ומפוארים בתלמוד ובמדרש. ועל ידי "מורה נבוכים", עמד על הפילוסופיה של איסרלש. הוא האמין ב, "שכל הפועל" של הרמב"ם וקרא לו: "שר העולם, ארריכל וטרסור", הפועל בתחתונים ונותן הצורות בתחתונים כחומרים בעלי הנוף, וב, "מעשה מרכבה" ראה רמז להרכבת היסודות. ועל המלאכים אמר: "כל כוח השם יתברך נקרא מלאך, כל רצון ופועל, הוא מלאך השם יתברך". ואולם כמעט עישרי האמונה, לא הסכים עם הרמב"ם והלך אחר ר' יוסף אלבו, שהעמיד על שלושה: מציאות השם, תורה מן השמים, שבר ועושי. והספיק על 6 "האמונות האמיתיות" של אלבו, עוד שלוש: בהירה הפשית, קבלת אבות, עבודה לאלוקים ולא לזולתו. בן לא קיבל את דעתו של הרמב"ם על נחיות העולם, אלא סבור היה, "שהעולם יפסד". הוא ראה באדם תכלית המציאות, שהכל נברא בעבורו ונקרא, "עולם קטן", לפי שהוא ברמות עולם הגדול עם סגולות שהוא אלוקים יתברך. וכדי להדרימם ל, "עולם הגדול", צריך הוא להשתמש בשני אופנים: להסיר ממנו את המידות הפנויות ולעשות את המבן ולהעמיד את ההשגה והתבוננות בשם ובשאר הנמצאות, והוא "השכל העיוני". השכל ניתן לאדם כדי שיתבונן ברכי הנמצאים ולעמוד פתוח על מור מעמי התורה. השכל הוא היצר הטוב שבאדם, והיצר הרע הוא חומר האדם, ועולם הבא הוא עולם השכל. השנת האלוקים נמשכה אחר השכל וכפי התרבות השכל תתיבה ההשגחה.

הרמ"א דרש פעמי המצוות, כוננת התורה לתקן הנפש והגוף. כל המצוות הבאות בתורה,

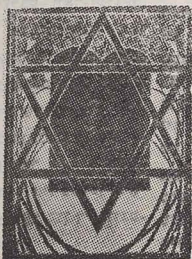
אברהם

מיקו פארקן צו זיינע 85 יאָר

דער פרעזידענט פון דער ספרדישער סעקציע פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע, ווער אברווס מיקו פארק, וואָס דער-גרייט די בכבודיקע על-טער 85 יאָר. די דאטע פאלט צוואנצען מיט נאָך דאטע וואָס פארדינט גלייכצייטיג אָפּגענומען צו ווערן: אברווס מיקו פארק איז טעטיק אין דער קהילה 50 יאָר. אין זיין הייז איז פאראן א בריוו פון 12-10-95-1914, דורך ווע-לעכ ער ווערט נאָמינירט אלס אינספּעקטאָר פון די ספרדישע שולן פון דער בוקארעשטער קהילה. וואָס דעמלט ביו היינט וואָס ווער פארק נישט איבער-געריסן זיין איבערגעגע-בעטע טעטיקייט לסובו הכלל. מיט דעם זעלבן אינספּעקטאָר פאלנט ער נאָך אויך היינט אלע ענינים אין דער טעטיקייט פון דער ספרדישער סעקציע פון דער פעדעראציע. פארצייכענענדיק דעם זאָפּלסטן יובל, שליסט זיך אָן אונזער עטאָקציע צו אלע זיינע פריינט און פארטויער און ווייטשט איס א שיבה טובה, ארי-כות ימים ושנים, עד מאה ועשרים!

בר-מצוה אין יאס

אין דער גרויסער שול פון יאס איז לעצטנס פארגעקומען די בר-מצוה פון יוליאן דוד, דער זון פון אפטעקער משה דוד. יוליאן דוד איז איינער פון די פלייסיקסטע קינדער אין דער יאסער תלמוד-תורה. אין דער גרופע וואָס ווערט אנגעפירט פון הרב דאבער און האָט א-רויסגענומען צו זיין בר-מצוה אז ער האט זיך גוט אנגעאייגנט די לימודים און באקומען א דער צאיינג צו די ווערטן פון דער אַלטער יידישער טראדיציע. פאר א גרויסן עולם - פריינט, אננוענהייט פון די מנהיגים פון יאסער קהילה, האָט דער תלמיד געהאלטן א זייער שייע דרשה. דער פרעזידענט פון דער יאסער קהילה, דר. סימאן אפ-מאן, האָט אין נאָמען פון דער קהילה, באגרייט דעם בר-מצוה אזוי זיינע עלטערן ווי אויך דעם רב דאבער.

מודעות

דאָס דאווענען אין די ימים נוראים

די בוקארעשטער יידישע קהילה איז מ'דיע אז אין די ימים נוראים פון דעם יאָר וועט מען דאווענען אין פאָלגנ-דיקע שולן: אין דער כאָר-שול - ספּענמא ווינער-נאם אין דער גרויסער שול - אראמאקע-נאם אין ספרדישן טעמפל - באָנו פאראש-שינע-נאם מלכים-שול - בראוילא-נאם אחרות קורש - מאסולא-נאם א.ב. ויסו - מאסולא-נאם אלאסן בית-הסדרש - מאָשילא-נאם וואָניצא - מאראם שעפּט-ע-קא-נאם ישועה טובה - אסענא-נאם ראשית דעת - אנכי-נאם אייוק אליע - וואנאסא-נאם חברה-תהלים - גרויווא-נאם באָלאן הירש - כראדלו-נאם בלעכערישע שול - וואסילע קערלאָווא-נאם אושוואדול - אנדריי כערסאן-נאם קרעדינצא - מאָנעא-נאם פאשאנער קלויז - גענעראל פלאָרעס-קא-נאם זכרון יעקב - פאָמערש-נאם פועלי צדק - קאנמעסיר-נאם.

ראש השנה-דרשות פון רב הכולל

אין דער בוקארעשטער כאָר-שול, וועט דער רב הכולל האלטן די דרשה "קול שופר - א מעסאזש פון בראשית ביו אחריית הימים". זונטיק, דעם 18-טעפטעמבער, אויפנער 18, צו כל נדרי וועט דער רב הכולל האלטן זיין דרשה "הידעברענגעניש מיט נאָם". מאָנטיק, דעם 18-טעפטעמבער, אויפנער 18, צו כל נדרי וועט דער רב הכולל האלטן זיין דרשה "הידעברענגעניש מיט נאָם". זונטיק, דעם 18-טעפטעמבער, אויפנער 18, צו כל נדרי וועט דער רב הכולל האלטן זיין דרשה "הידעברענגעניש מיט נאָם". זונטיק, דעם 18-טעפטעמבער, אויפנער 18, צו כל נדרי וועט דער רב הכולל האלטן זיין דרשה "הידעברענגעניש מיט נאָם".

דאָס נייע לערן-יאָר אין דער תלמוד-תורה

די יידישע קהילה פון בו-דעראי, שרייבונגען קאָנען נע-מאכט ווערן מעגלעך אין דער קהילה - ספּענמא ווינער-נאם נוסער 9.

חברה ש"ס

שבת דעם צווייטן סעפטעמבער, פרשת נביאים ויילך אין דער שול א.ב. זיסל, מאסולא-נאם, וועט דער רב הכולל אָפּהאלטן דעם סיום איבער דער חסכת ביצה. דער רב הכולל וועט דאן געבן א שלוש סעודות לזכר זיין פאָטער, הרב הנאון אברהם ליב רוזן ז"ל, וועפענס יאָרצייט עס פאלט אויס דעם צווייטן מאָג ראש השנה.

דער קאָמיטעט פון דער בוקארעשטער כאָר-שול

בעס די בעלי-בתים זיך צו פארשאפן באציימס פלעצער פאר די ימים נוראים פון האַיאָר תשל"ג, די מאנצעליי פון טעמפל איז אָפּן מעגלעך פון 9-13 און 16-19.

די שבת-שובה-דרשה

די מלכים-שול פארש איין די מתפללים צו קומען הערן, שבת דעם 16-טעפטעמבער, אויפנער 10 אינדערפרי, די שבת-שובה-דרשה פון רב הכולל, דר. דוד משה רוזן.

כל נדרי

אין אלע שולן און טעמפלען וועט מען אָנהויבן זאָגן כל נדרי אויפנער 18 אין אָגוסט.

אתרוגים אויף סוכות

די קהילות און די בעלי-בתים וואָס ווילן זיך פארשאפן ארבע מינים אויף סוכות ווערן געבעטן זיך צו ווערן מיט באשעלונגען צו דער פעדעראציע, ביז דעם 7-טן סעפ-טעמבער.

לוח פאר תשל"ג

די פעדעראציע פון די יידישע קהילות דערמאנט די קהילות, די אנדערע יידישע אנשטאלטן און די בעלי-בתים אז זיי קאָנען באשעפֿלן דעם לוח תשל"ג ביז 20 סעפטעמ-בער 1972.

צייט-שניפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

דער מעכאזש פון רב הכולל,

ד"ר. דוד משה רוזן שליט"א

לכבוד ראש השנה און יום כיפור

תשל"ג

צו די יידישע קהילות פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע

טייערע ברידער און שוועסטער,

פול מיט נשמה-ראנגלעישן זענען די מעג אין וועלכע דער ייד גייט זיך אקטענווערן דעם נייעם יאָר. מיט עמאָציע מיטשט ער איבער א ניי בלאט אין ספר החיים, אין בוך פון לעבן. אין תור — אד דעם וועג פון דער ווייב צו צום קבר — שטעלט מיט זיך פאַר א ניי יאָר, נאָר א שטאַפל, נאָר אן עטלעכע וואָס מ'האָט מיט, עטלעכע און וועלכע ערער זיך מער נישט אום און וואָס אים גלייכצייטיק, ווייניקער אן אָפּשטעל אה דעם וועג צו דער ענד-שטאַט פון דעם לעבן. מיט רעכט, ווערן, אוואירוס, ראש השנה און יום כיפור נישט כאטראכט אלס ימים טובים, אלס פֿערלעכע מעג פון פֿרייד, נאָר זיי ווערן אָנגערופן ימים גוראים, פֿאַרברייטערטע.

וויאזוי זאָל נישט איפֿטיגערן די אָרעמע מענטשליכע באשעפֿענישן, ווען זיי אנטלויפֿט פון דעם פֿאַרשטעלערדיקן ווירואר פון טאָג-שטעלעכע לונגן און הערט זיך צו צום קול שופֿר וואָס דערמאָנט דעם מענטשן אין דער נישטיקייט פון זיינע טאוות, אין דער פֿוסט-קייט פון זיינע מאטעריעלן!

וויאזוי זאָל דער סאָנשט נישט אויפֿצו-טען דעמאלט ווען ער כאטראכט זיינע מעשים, זיינע געדאַנקען, זעצילן, ווען ער קומט פֿאַר-העכטס און אומברענגטליך געוויינט?

אלץ וואָס מיר האָבן דערשטיקט אין די סיפֿענישן פון אונדזער געוויסן, אלץ וואָס מיר האָבן נישט געוואלט מודה צו זיין פֿאַר אנדערע, פֿאַר גאָט און זיך אליין א יכנישט, דענענען מיר ארויס אה דער אויבערפֿלאַך אין די פֿאַרבינדעטע פֿען, כדי זיך צו קאָנען אָפּטעמען פֿון דעם שלעכטן וואָס האָט זיך איינגענומען אין אונדז, כדי צו דערפֿילן דאָס נעכט פון ייִדישן נייעם יאָר — תִּקּוּן פֿאַרבעסערן.

מיר אורטן נישט אה דעם לעצטן שטעטל כּדי אָפּצונען חשבון וויאזוי מיר האָבן זיך אויפֿגעפֿירט אין דעם לעבן. אלע יאָר הייבט אָן דער ייִדישער לוח סיפֿן יום הדין, מיט מעג פֿון משפט, מיט מעג אין וועלכע, נאָר דעם ווי מיר האָבן זיך געמאכט א חשבון הונט, נאָר דעם ווי מיר האָבן פֿעסעטעשטעלט ווי אונדזער מיר זענען אה דער אויבערפֿלאַך פֿאַרזינגען מיר זענען אין חסדים, אין פֿוסטע אילוינען, האָבן מיר דעם כּוח אויס-צופֿירן דעם תִּקּוּן האָבן מיר דעם כּוח אויסצובעסערן.

אויסצובעסערן נישט נאָר זיך אלס יחידים נאָר אָנצווענדן אונדזער נאנצע מי כּדי אויסצובעסערן די געזעלשאפט, די וועלכע אָרדענונג.

לחן וועט איז דער ציל פון דעם געשט-אס פון די מאמטן וואָס דער ייד פֿירט אה אָנהויב פון יאָר נייעם יאָר. דאָס איז דער

לשנה טובה תכתבו!

ד"ר. דוד משה רוזן

רב הכולל אין פרעוועט פון דער פֿעדעראל-ציע פון די יידישע קהילות פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע

בראש השנה יכתבו

פון ה. לייזיק

וועלט דערמאנען צו גאז-קאפערן אין קרעמאטאריע צום בלוטסקפֿן נאציזם, צו פֿינלעכער פֿארשווערונג פונעם מיטשטע, צו דער פֿאמיליי-קעגנ פון זיין פֿרהייט און פון זיין פֿערזעלעכקייט.

מיר ייִדישן, ראבב זיך, אין דער לעצטער עטלעכע אויפֿפֿיל, מיר פֿארטרייבן נאנצע ביבליאטעק מיט פֿיר-לעזער, מיט וויסנשאפט-ווערק, מיט אויפֿפֿיל היסטאָ-ריעס און בראַנקעס, נאנצע בערג מיט בראַנקעס האָבן מיר שוין וועגן די פֿעטעס פון אונדזער היינטיקער עפֿאָ-כע, אין — וואָס? וואָס? ענדערן זיי?

זיי זענען נישט קיין "יכתבו" פֿון א וועלט-שפֿט, זיי זען נען נישט קיין "יכתבו" פֿון א נעמלעכער האבן, וואָס געבט אויף אלץ כדי צו שטעלן דעם מענטשן פֿאַר זיין אייגענעם דיין חשבון.

אָן משפט פֿעלט נאָרד נישט אויף דער וועלט. זיי וועלט איז הויפט פֿול מיט שפֿיטשן און מיט מירעס און מיט לעבן-ליקווידירונג, אָבער ווער מען שפֿיטשט הויפט דער מענטש? ער שפֿיטשט דעם צווייטן, נאָכ-אנאנד, נאָכאנאנד, דעם צוויי-טן — אָבער נישט זיך אליין. זיך אליין האָבן מיר אלע אויפֿגעהערט צו שפֿיטשן. דער מענטש וויל נישט הערן מער ווי א נעמלעכע קלאפֿט דרוב אים און לייגט אויס הויך דעם צעלס פון זיינע אייגענע מעשים, זיינע אייגענע זינד און פֿאירבעכעס.

דערנעבן אָבער מיין קאָפּ. דער דעם איז נע ווען דאָס נע שטאָרד פון די בלעכער פונעם ספר הוכרונות, אָם נישט א פֿאַלשער נאָר נאָענט מיר אין פֿוס, ווע א באריר פון א הויבן אָטעם, און איר הער איסרופֿן מיין נאָמען צום משפט!

איר פֿראגט נאָר היינט: וואָס פֿאַר א ווידערלעכע נליקוועליקייט עס ליגט אין דעם, "בראש השנה יכתבו", אין דעם טיפֿן גלייבן, אז אין דעם א נעשליכער אייגן ס'איז דאָ א נעשליכער וואָס זעט אליין, און א ספר וואו אלץ וואָס דער מענטש כּוּב, ווערט פֿארטריבן, וואָס איפֿן ספר פונעם פֿארטריב בענעם ווערט דין לעבן און דין גורל געשפֿט, און איר נעם באוואוסטן גענעם משפט פֿעדוועסן דעם ווייטערדיקן נאנט פון דינע מעג.

איר פֿראגט איר: אין וואָס פֿאַר אן אומביליגלעכער פֿינצערנישט פֿענשטן און פֿעלסער, מיר אלע, זענען אריינגעפֿאַלן און פֿאַלן ווייטער אין ווייטער, ווען פון אונדז האָט זיך אָפּגעפֿולן די זענען א מיר שפֿיטשן אלע גלייך פֿאַר א משפט, א אונדזער מעשים ווערן פֿינאטלעך פֿאַר-טריבן און א מיר כּוּב פֿאַר אלע מעשים אָפּגעבן דין.

אלע, אלע גלייך, איר דער דאָזיקער זענען און אן דעם גלייבן אינעם משפט איבער אונדז איז די וועלט דערמאנען צו איר קאטאסטראפֿעס, צו אירער כּנות און סלחכות, איז די

פון אלע פרומע פֿאַרשטע-לונגען, וינגלונגען, האָט צום שטארקסטן געוויקט אויף מיר דאָס ימי-נורא-סדוקע בילד, וואָס איז אונז קלאָר געצייג-כּעט אין די ראש-השנה און ימי-נורא-סדוקע, וויאזוי די גאנצע פֿמליא של מעלז וועט אין אָט די פֿאַרברייט-כּעט איבער א גרויסן ספר-הוכרונות, וואו ס'איז גענוי פֿאַרשטיבן דעם מענטשנס-שט-שום פונעם פֿאַראנגעגעבן יאָר, און כּעספֿן אים — דעם מענטשנס.

...איר בין געשטאנען אין יאָר לעבן סאכט און ווען ס'איז געקומען צו די אָנאָר-גרויס-שטעלנדיקע ווערטער: בראש השנה יכתבו, האָב איר מיט הארין-קלאפֿעניש גענומען גרויסן זיך צו דער-הערן, און אָט אָט וועט א רויש טון ווי איר און א ספר וואָלד דאָס בלאט צווישן די בלעכער פונעם ספר הוכרונות, וואו זענען פֿאַרשטיבן אלע מינע מעשים פונעם יאָר, און דאָס קול פון מין שר וועט געמען זיי אויסברענגען איינס נאָר איינס, איינס נאָר איינס. ...איר האב געפֿילט, אז צו זיין א פֿאַרברייטערטע צו שטין פֿאַר נאָעס משפט איז א גרויסע זיכר און א שפֿאַלין, און דערפֿאַר איז מין גרויס געווען געמישט מיט מתיקות, ווען מיר האָב זיך געדאכט, און מין תפילה איז אָנגענומען געווארן האָב איר ארויסגעלייגט מינע בילדע הענט אויף די אויגן, זיי צו-געמאכט און אריינגעוואקסן אינא רעשט וואָס האָט זיך פֿאַנגט

פון דער נאָרד וועלט-פֿון מען נאָר אָן מעסאזשן און באגריסונגען צום רב הכולל, ד"ר. דוד משה רוזן, צו דער לעגענדיש פון זיין ווערן א כּוּב ששים.

מיר דערמאנען איינע פון די פֿערזענלעכקייטן און איינ-סטיוועס וואָס האָבן נאָר

א יב די געפֿינט זיך א-מאָל אין א פֿרייטאָנאכטנס אין סאָלדאווין קימפֿולונג, אין צעמער פון דער שטאָט און עס ווילט זיך דיר אריין-ניין א שול, קאָנסטן דאָס אויספֿירן אן אסא מי דערפֿאַר נאָר נאָכניין די ייִד וואָס גייען מיט גיכערע פֿוסים ווי א דאָרער ייִדער און וועטס באלד אינאיינעם מיט זיי קאָנסטן צ.ס. ציל: אין דער שול, "חברא ג"ח" אין שול האָטסן אן צייט נישט זיך צו פֿרייען וויפֿל די וואָסלעכע דער אומפֿאַרהאַל-טער באנענענישט מיט צוויי-דריי מיניגים ייִדן, ווייל באלד מיט זיך אונעקזעלן אפֿן געסטן פֿאַר אן מוזא, און נעמען דאָס שטענעס סידור צום דאָווענען אין בשעת מעשה אויך געשפֿערן אה דער פֿרייטלעכער פֿראגע: פון וואנען איז א ייד?

כּיים עמ, אן אָנגעזע-גער בעל הבית, מיט אן אָ-גענעמער שטים, וואָס קען פֿירוש המילות, דאָוונט מיט מתיקות אין דער באגלייטונג

מעסאזש פון אויסלאנד

באום פון האַליווד — קאלי פֿאַרניע, היימאן בעסין, פֿרע-זינעט פון דער ייִדישער פֿע-פֿעראציע און אנדער, הרבנות פון דער ייִדישער קהילה פון לירס — ענגלאנד, הער ר. שפֿירניע, אין נאָמען פון וועלט-ראש פון אנדער ייִדאל, און אנדערע.

צונעשטנס זייערע מעסאזשן: די פֿעדעראציעס פון די ייִדישע קהילות פון דער פֿו-לישער פֿאַלס-דעפֿולאט, פון דער דייטשער דעפֿולאט-שער רעפֿובליק, פון ווענע-זעל, אונדזוואי, פֿירו, עס האָבן אויך צוגעשטעלט מעס-זשן: הרב דר. מאקס גוט-

צו קבלת שבת אין קימפולונג

איבערגעגעבנקייט. עס איז א פֿרייד צו זען דיסעפּלינישע קימפולונגער ווייטע מעפֿער אה וועלכע פון דער פֿעסעט, די גלאנצנדיקע לייכטער, עס איז א נחת צו הערן מיט וועלט ווארעמקייט עס ווערט געווערס וועגן דעם מקום קדש.

עס איז פֿאַראן אה דער וועלט א נישטגעטריבן געווען א ווען דער פֿאַרלאָז א מכנים אורחים זאָלסטו נע-דענקען דעם נאָמען זיינעם. די קימפולונגער פֿריינט שפֿורן ריר איין די מי. ווען די פֿאַרלאָז ווי, בלייבסט נישט אין זיכרון מיט א צאָל נעמען נאָר מיט ווער קאָלעקטיון ווילן אן די גאנצע קהילה זאָל זיך אויפֿירן ווי איין מענטש, אזוי ארום בלייבסט מיט דעם ווידערבארן איינ-דרוק א דער אויסגענייגט-לעכער מכנים אורח איז די ייִדישע קהילה פון קימפולונג מאַלזאָווע.

ג. בוקמאיער — סובשעאווא

פון די מופֿלאַס און די האָכט דעם איינדרוק און דער הערסט א גוטן כאָר, דערקערט, בא-מערקט דער בעל הבית פון שניגותדיקן שפֿענדער צו די האָכטס אָפּן דאָס סידר ביי דער תפילה וואָס ווערט אַצט געזאָגט. די שפֿיטונג און א היימישע, אין בעספֿן זיין פון נאָכן דאָווענען, זאָגט מען אָן אז אלע אָנווענדע זאָלן זיין מאָרגן אינדערפֿרי אין דעם גאנצער שול, איר פֿרע-מיין שכן פֿאַרוואָס און ער דערקענט מיר:

— א גאנצע וואָר און פֿרוי-סאָנאכטנס ווערט געזאָגטס "ג"ח" און שבת אין ימים-מוביים ווערט געזאָגטס אין דער אנדערער שול פון שטאָט וועלכע ווערט געזאָגט אוי אָפּגעטוישט.

מיין שכן זאָגט מיר אויך אז די "שפֿירדים" ווערן צוגענייגט פֿון "מעסער", וואו מען ר.ס. דעם חזן, און אָפּשטעל דאָ מיט א הייליקער ציטער, מיט א הייליקער

כרוב-בנה

של היהדות הדתית הרומנית

ב"ה בוקרשט
מספר 282
כ"ב אלול תשל"ב

רמיזי ימי הרחמים

לימים מאת הרב יצחק מאיר מארילוס בקרשט

בתחילת אלול קורין תמיד שופכים ושופכים תתן לך בלל שעדיך שנה תהלת החשובה ועיקרה שבעל השוכה מחויב להשיב, שומר ושופך אצל כל שעריה אלן החיים שיהם שעדים באדם שפתחם בנרא יתכרך ששן לעומתם בנן ענים ואונים וזה (בני וישעיה).

רמז לתקיעת שופר באלול (תק"ס ק): הללו א-ל ונן יב הללו בנך יב חרשים לפי זה הללו הראשון בנך ניסן ראש חדשים והללו חסע שופר בנך אלול (ייב לב). מהמים בראש חודש אלול עד יום הכיפורים ועד בכלל לומר בכל יום אחד תפילת שחרית ואחר תפילת ערבית מומר כי שבתהלים לרוב ה' אורי וישעי שכן אמר בפרש' (שומר טוב בו) אורי וישעי אורי בראש השנה ישאוי יום הרין שנאמר (תהלים לו) והוציא כאור צדקתו ומשפטם בערום. וישעי ביום הכי- פורים שיושעו וימחלו על כל עונותינו ואנו נהנין לומר עד שמיני עצרת ועד בכלל.

(וימי ה לא). או תישמח בתולה בחפלה. בשם הרב אלימלך. או חשמה בתולה רמז לחורש אלול ישלול בתולה בחפלה כשימחלה השם יתברך עונותיהם של ישראל משנכנס אלול בשבת ארם אירת יסוף לחבור צריך לרשם בהתחילתן שפסקו עליו לזכר ליטת העתידה ל בוא כי שנה טוב

הכתב ותחתם. או תולה ארץ על בלימה ייטב לך הכתיבה והתחילה (מיריל) וא.ב. א- ביא. כי ידוע כי נוהגים לה- סף לשמח האנשים את הראש תיבות נ"י נירואים, ובכתב העת "ישורון" מביא השערה כי ברכה זו כרכה בנה יום כיפור לפי המנהג שכל אדם סבא בערב יאוב. נר לבית הכנסת על סף. שירק ביסמה של יום קורט והכביה של נר נחשבת ליסמן רע לבעל על כל סברד כל אחר את חבירו נר יאור כסמן לחיים ארוכים. ולי נראה השערה אחרת על פי הפרש רבה (פרשה עק פרשה ד. אות ד.) אמר בר קפרא הנפש והתורה המשיג בנר הנפש דכתיב (משלי כ- נר ה' נשמת אדם והתורה דכתיב שם (ד. כי נר מע- וזה וזהו אור אמר הקרבנ' לרשם הזה נר בידך ונר בידך. נר בידך זה התורה ונר בידך זה הנפש אם שפרת את נרני אני משפר את נרד ואם כביה את נרני אני מכבה את נרד ולפי דברי נר קפרא הברכה מתא- סף לזה שמופנה המכתב לכתוב אחר הזכרת ששן נ"י חיינו שהיא ישימור את ה- תורה והשם יתברך ישמור נשמתו שנקראת נר. המנקט.

לקוראינו
בארץ
ובחו"ל
שנה טובה
ומאשרה

המ"א - ר' משה איסרלש

ארבע מאות שנה להסתלקותו (נפטר: י"ח אייר, תש"ב)

מאת מ. אונגרפלד

בשם ששקד ימים ולילות על לימודיו ש"ס ופוסקים, כן קבע עתים לעיונים בחכמת הפילוסופיה, שעסק בה בעיקר בשבת, ביום טוב ובחול המועד, בכשעה שבני אדם וולכים למיול, ורכש לו ידיעות עמוקות לא רק בספרי הפילוסופיה שלנו, אלא גם בחיבורי הפוסק והנתיבי של עמים אחרים. כן עסק בדברי ימי ישראל ואף ספרי חכמת החכונה משכו את לבו. באבי ההוראה בישראל, היתה ראשית עבדו, לפרוש מפה על השלחן ערוך שחיבר ר' יוסף קארו, והוא השני על ה"בית יוסף" על שקבע הלכה כר"י וכתב"ס נגד רעתם של גדולי צפת ואשכנז, ובספרו "דרכי משה", שהוא פירוש מקביל לפירוש "בית יוסף" לקארו, על ה"טורים", וב"מפה", שלו על ה"שלחן ערוך". נתן תוקף להוראות האחרונים, ואם כי לא הלך הרמ"א בכל ענייני ההלכה אחרי הרמב"ם, הרי בענייני אסונות ודעות, הושפע כולו מתורת הרמב"ם וספרו "מורה נבוכים" היה נר דלגליו בספר "תורת העולה", שעניינו הוא: מעמי תבנית הבית והמזבח וכלי השרת והר הבית, הקר- בנות והקטורת והנסכים ושאר העניינים, הסתעפים מהם.

הרמ"א השתמש כאן בכל מערכת המוש- נים של הספרות הפילוסופית מימי הביניים לשם ביאור מצוות התורה, כגון שבת, מילה ותעליו. בספר זה שימשה לו הציטוט והשם הרמב"ם יסוד חשוב לפרש על ידה כמה עניינים במקרא ובתלמוד ובכל ענפי היהדות. וכמו שראה בחכמת הקבלה, "עין חיים למחזיקים" והאמין בקדושתה, ודבריו ה"זהר" היו לו, דרכים הנתונים בסניני, כך האמין בדורות הרמב"ם, וספרו "מורה נבוכים" היה בעיניו עמוד התורה. ומתוך הוקרתו להרמב"ם, הוקיר גם את החכמה ואת החקי- רה ופסק ששקד ללמוד חכמת חיצונית (ההשקפה של מורו 9)

ר' משה איסרלש (נולד בקראקא בין רפ"ה-ר"צ) נקרא על שם אביו ר' איסרל (ישראל) שהיה מראשי מנהיגיה של הקה- לה בקראקא ובעשיר מופלג הרבה לעשות צדקה וחסד ובשנת י"א בנה בית כנסת לזכר אשתו מרת מלכה בת ר' אלעזר; ובכוחל הדרומי חרות: "האיש ר' ישראל עז התאור לכבוד הקב"ה ולזכר אשתו דינה מלכה בת ר' אלעזר תנצ"ה, בנה מכיסו עזובנה זה מקום בית א-ל. לפרס ולפרשת שוכה ה' רבנות אלפי ישראל". והוא נקרא עד לזמן האחרון על שם הרמ"א.

ר' משה למד תורה ביישיבת רבי שלום שכנא מלובלין, שיסורות לימודיו היו הפילפול והחילוק (כמו אצל רבו ר' יעקב פולאק). לימים, נתן ראש הישיבה ר' ישכנא לתלמידיו המצטיין ר' משה את כתו לאשה. לאחר ש- תה עליו ראש הצעירה חור ר' משה לעזר מולדתו קראקא ונשא לאשה את אהותו של בית יוסף כ"ז, בעל "שארית יוסף", שהיה אב בית דין וראש מתיבתא בקראקא כיוכל יגנים. הרמ"א שירש הון גדול מאביו, עסק בתורה מתוך רוחו וכעשים שנה החזיק בכספו את הישיבה שנוסדה על ידו בקראקא ובסמנו פירנס את תלמידיו שהחזיקו אליו מכל הארצות. ישיבתו זו נתפרסמה כבית יוצר לתורה ולהוראה, וכעס כל גדולי הרבנים בשעתו יצאו מתוכה. שמו כפוסק הלכה הלך לפניו לא רק בפולין ובליטא, אלא גם במדינות בוסניה, אונגריה ואימליה, ומקהילות רחוקות פנו אליו בשאלותיהם ופסקיהם. ואהל סתשובותיו ערוכה לעמוד בהוראה ברוב ההוא. ר' יוסף קארו. והלה החזיר לו בקצרה. ר' יוסף קארו סבב צפת חשני. הרמ"א כתב יד מרדכי של "תיקון סופרים" ועל פיו כתב הרמ"א ספר תורה בעצם ידו, שהיה שמור עד הזמן האחרון בבית הכנסת שעל שם הרמ"א.

בבית אלקים נהלך ברגש...

בימי הסליחות

אלקי ישראל, לא ישיגוהו משיגי הגוף. אינו מוגל לנוע' להבנות דתית. את השבון נפשו: בבית אלקים נהלך ברגש! אך ידוע ידע היהודי, כי ברגש בלבד לא סגי. הרגש מופשט ואין לו אחיזה בחיים הממשיים. ואלקי ישראל אלקים חיים הוא אל חי וקיים. תורתנו היא תורת חיים. וביחד עם הכעת הרגש העמוק יאמר: "סמך אלקים. חיים מת- סארי".

אלקי ישראל הוא אלקי החיים, תורת ישראל, לא בשמים היא". לא חסד ישראל. "משכנא אחרית, לא מחוץ לחיים, כי אם תורת הפנים, בתוך החיים ולמענם.

במלים מספר אלו - כל ההוד וההדר של הרגש המרום. הגעלה והקדו. במלים מעטות אלו. הנאמרות ברטט מסתורי בחצות לילה. תה המבד יסן את שנתו, מתבטא כל חוכן וקיומנו. ברגש נלך בבית האלקים. בית האלקים שלנו אינו דבר מה- שתיאורית, שבפילוסופיה, מה- משתיה. "לדור היום". בית אלו- קינו הוא דבר שברגש. בלי כל ביסוס מדעי מריגש כל איש מאתנו, כי זהו חוכן חיינו. אין לתאר בכלל את חיינו בלעדי לית האלקים. חילונים אפירים וגטולית-תבן היו חיינו בתסורנו.

אין חייץ בין התורה לחיים. אלו שתי רשויות. בחינת חציו לך ותציו לכם: העין האחת אל על. השממה והשגת ארץ. כולו אל. כולו קודש. גם את הפול צריכים להעלות ולקדש. כל מעשי אנוש בענייני העולם הזה צריכים להשלים את השם ואח כסא הכ- בוד. כביכול. "לחיים טובים ממך נשאר", ממך נבקש בשעת חשבון נפשונו, לחיים טובים, לחיים של קדושה נשאר. להיטיב את החיים, לשפרם ולהארים באור עליון. "לחיים טובים ממך נשאר", ממך ממקור האורה והחסד נ- בוע שאומנו להטבת החיים ולהעלאתם. ובהתפתחות הנפש אנו קוראים לאלקי ישראל. "משכנא אחרית, לא מחוץ לחיים, כי אם תורת הפנים, בתוך החיים ולמענם.